

MŪSŲ GIRIOS

Žurnalas apie miškus ir miškininkus

2025 / kovas

Šalyje vyko akcija „Paukščiai grįžta namo“

*Klimato kaita ir kenkėjų keliama iššūkiai
miško ekosistemoms*

Lietuvos invazinės rūšys

Raudonžiedė spyglių dėmėtligė

Edukacinis užsiėmimas „Miško pojūčiai“

DIDELIAIS KIEKIAIS SUPERKAME BERŽO RĄSTUS

nuo 16 cm skersmens

Informacija apie supirkimo kainas ir sąlygas internete www.likmere.lt
telefonais +370 340 60054, +370 687 51927, el.paštu info@likmere.lt

Viskas dirbantiems ir besiilsintiems miške – Viskas vienoje vietoje

- IŠKLAUSYSIME
- PAKONSULTUOSIME
- PARINKSIME GERIAUSIĄ, KOKYBIŠKIAUSIĄ IR PIGIAUSIĄ
- OPERATYVIAI ATVEŠIME TIESIAI PAS JUS, O JEI REIKIA IR Į MIŠKĄ

miskui.lt

UAB „MMC Forest“

Nausodžio k.,
Vėžaičių sen.,
96215 Klaipėdos r.
Tel. 8 673 51506
El. paštas info@mmc.lt
www.miskui.lt

4 Kronika

Aktualijos

6 Šalyje vyko akcija
„Paukščiai grįžta namo“
8 J. VITKAUSKAITĖ.
Tarpautinė Miškų dieną –
į mišką

Miškininkystė

10 V. ČESNA,
D. MARČIULYNIENĖ,
A. GEDMINAS.
Klimato kaita ir kenkėjų
keliami iššūkiai miško
ekosistemoms

Miško flora ir fauna

14 S. PALTANAVIČIUS.
Lietuvos invazinės rūšys.
Invazinių žvėrių strategija.
Šluotinis sauskrūmis.

Augalų ligos

16 D. BUROKIENĖ.
Raudonžiedė spyglių
dėmėtligė

Istorija ir dabartis

17 A. BRUKAS, G. MOZGERIS.
Lietuvos didžiagirės

Asmenybės

21 J. VITKAUSKAITĖ.
Aš nenustosiu gyventi

Jaunieji miško
bičiuliai

22 J. VITKAUSKAITĖ.
Ažuolas, Eglė, Rimas ir
girininkas Napalys

24 N. MIKALOČIENĖ.
Edukacinis užsiėmimas
„Miško pojūčiai“

K. VAITKEVIČIUS.
Inkilai – sugrįžtantiems
paukščiams

J. JANKEVIČIENĖ.
Visagino „Verdenės“
gimnazijos 2b klasės
vaikų mintys

Atradimai

26 E. JANULEVIČIUTĖ-
GUIMERA.
Gyvenimo šventė kanariškai

29 Išėję negrįžti

Medžioklė

32 V. RIBIKAUSKAS.
„Kietas“ lapinas

Laisvą minutę

34 Kryžiažodis

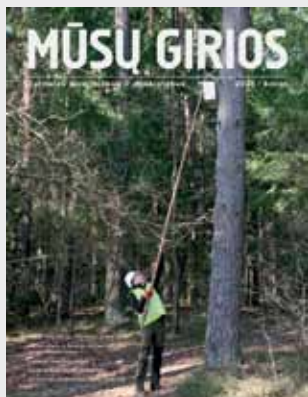
Prašome Jūsų skirti

1,2 proc. sumokėto GPM žurnalui „Mūsų girios“.

(Paramos gavėjas - VšĮ „Mūsų girios“,
įmonės kodas - 125302897)

Prašymą VMI galite pateikti

iki 2025 m. gegužės 1 d. tik elektroniniu būdu
prisijungiant prie VMI Elektroninio deklaravimo sistemos.

LIETUVOS MIŠKININKŲ SĄJUNGOS
ŽURNALAS

Leidžiamas nuo 1929 metų birželio
Indeksas 5057, su nuolaida – 5058

2025 m. kovas, Nr. 3 (923)

ISSN 1392-6829

LEIDĖJAS

Viešoji įstaiga „Mūsų girios“

Adresas korespondencijai:

P. d. 604, Vilniaus 16-asis paštas,
Nemenčinės pl. 2, 10001 Vilnius
Mob. tel. +370 687 10616

El. paštas: info@musu-girios.lt
rimondas@musu-girios.lt
rimondas.vasiliaskas@gmail.com

www.musu-girios.lt

@musugirios

Jmonės kodas 125302897

PVM mokėtojo kodas LT 253028917

A. s. LT887044060001501044

AB SEB bankas

Direktorius – vyr. redaktorius

Rimondas Vasiliaskas

Mob. tel. 8 687 10616

El. paštas: rimondas@musu-girios.lt,
rimondas.vasiliaskas@gmail.com

Spausdino UAB „Standart Impresa“
S. Dariaus ir S. Girėno g. 39, 02189 Vilnius
www.standart.lt

Tiražas 500 egz.

Kaina 5 Eur

Kaina su nuolaida 3,50 Eur

„Mūsų Girios“ (Our Forests) magazine
Editor-in-chief R. Vasiliaskas
PO Box 604, 16th Vilnius Post Office,
LT-10001 Vilnius, Lithuania

Redakcijos ir autorių nuomonė ne visada sutampa.

Už reklamos turinį redakcija neatsako.

„Mūsų giriose“ išspausdintus straipsnius ar jų
dalis perspausdinti galima tik gavus raštišką
redakcijos sutikimą ir su šaltinio nuoroda.

Redakcija pasilieka teisę redaguoti straipsnius.

KRONIKA

Kovo 6 d. Valstybinėje miškų tarnyboje vyko AM, VMT, VMU specialistų ir VDU Miško mokslų katedros mokslininkų pasitarimas, kurio metu pristatytas mokslo darbas „Plyno kirtimo biržių likvidinės medienos išeigos patikslinimas“, kuriuo siekiama pateikti pasiūlymus dėl medienos apskaitos tobulinimo. Juo siekiama įvertinti plynojo kirtimo biržių likvidinės medienos išeigą, kai mediena ruošiamą medkirtėmis. Susiduriama su problema, jog, kertant jomis, paprastai susidaro daugiau kirtimo liekanų, nei kertant motoriniais pjūklais. O išeiga vertinama vadovaujantis brandžių medynų prekinės struktūros normatyvais ir medžių tūrio struktūros lentelėmis, sudarytomis ruošiant medieną motoriniais pjūklais.

Kovo 7 d. miškininkai pasitiko sugrįžtančius paukščius iškeldami jiems naujus namus – daugiau nei 8 tūkst. pačių rankomis sukaltų inkilų. Net 45-iose vietose visoje Lietuvoje miškininkams talkino gausus būrys gamtai neabejingų piliečių, moksleivių ir bendruomenių. (*Plačiau – 6 p.*)

Kovo 10 d. vyko Lietuvos miškininkų sąjungos valdybos posėdis, kurio metu svarstytas naujų narių priėmimas, aptarta LMS suvažiavimo gairių ir rezoliucijos projektų rengimo eiga, diskutuota dėl pastabos LRV išvada Miškų įstatymo projekte bei apie 2025 m. numatomų Sąjungos renginių planą.

Kovo 10 d. prasidėjusioje Seimo pavasario sesijoje ketinama svarstyti 5 Aplinkos ministerijos pateiktų įstatymų pakeitimo projektus. Tai numatyta Vyriausybės teikiamame teisėkūros plane Seimo pavasario sesijai. Didžioji jų dalis jau pateikta, dar keli projektai bus baigti rengti ir perduoti Seimui artimiausiu metu.

Kovo 13 d. Aplinkos ministerija pradėjo viešąsias konsultacijas dėl Nacionalinio gamtos atkūrimo plano (NAP) projekto rengimo. Suinteresuotos šalys buvo pakviestos į įžanginį Gamtos atkūrimo darbo grupės susitikimą. Jame dalyvavo apie 150 dalyvių – mokslininkų, aplinkosaugos NVO atstovų, žemės ūkio, miško savininkų ir kitų asociacijų atstovų.

Kovo 18 d. Aplinkos ministerija paskelbė konkursą Valstybinės miškų tarnybos (VMT) vadovo pareigoms užimti. Prašymus ir dokumentus galima buvo teikti iki balandžio 1 d.

Kovo 18 d. Aplinkos projektų valdymo agentūra (APVA) pakvietė savivaldybių administracijas pasinaudoti parama, puoselėjant miškus miestuose bei pritaikant juos visuomenės porei-

kiam ir rekreacijai. Šiai paramos priemonei iš valstybės biudžeto skiriama 150 tūkst. eurų.

Parama bus skiriama būtiniesiems miško apsaugos, priežiūros ir tvarkymo darbams finansuoti. Vienas iš jų – priešgaisrinė ir sanitarinė apsauga. Finansuojamos profilaktinės priešgaisrinės apsaugos priemonės, pavyzdžiui, priešgaisrinių juostų įrengimas, atnaujinimas ir priežiūra. Taip pat pavojingų medžių šalinimas ir genėjimas.

Savivaldybės galės pasinaudoti parama didinant miškingą plotą miestuose. Ji skiriama atkuriant mišką sklypuose, kur seniau augo miškas.

Dotacijos bus skiriamos ir specialiesiems kirtimams, stiprinant miestų miškų poilsio, biologinės įvairovės apsaugos ir kitas ne medieninės miško ekosistemų paslaugas.

Kovo 19 d. Seimo Aplinkos apsaugos komitetas pritarė AM parengtiems siūlymams 20 kilometrų atstumu nuo sienos su Kaliningrado sritimi ir Baltarusija drausti plynuosius kirtimus didesnėse nei 1,5 hektaro ploto biržėse ir kirsti želdinius ne miško žemėje bei vykdyti plynuosius miško kirtimus prie magistralinių ir krašto kelių 100 m atstumu nuo kelio briaunos. Tokie apribojimai galiotų visą laiką.

Plynojo pagrindinio miško kirtimo biržės plotas buvo nustatytas remiantis pastarųjų metų vidutiniu tokių kirtimų plotu. Šiuo metu valstybiniuose miškuose jis siekia 1,43 ha, o privačiuose – 0,98 ha. Nustatant leistiną plotą, buvo atsižvelgta į privačių miškų savininkų pageidavimą jį padidinti iki 1,5 ha.

Seime svarstomos Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo pataisos, kuriomis siekiama įgyvendinti kontrmobilumo priemonės miškuose prie pietinės sienos. Šios teritorijos ribojasi su priešais valstybėmis bei valstybinės reikšmės magistraliniais ir krašto keliais. Priėmus pataisas, būtų sustiprinta valstybės sienos su Baltarusija ir Kaliningrado sritimi apsauga, padidintas atgrasomasis ir gynybinis potencialas, sudarytos tinkamos sąlygos Lietuvos kariuomenei vykdyti karines operacijas.

Kovo 20 d. Valstybinė miškų tarnyba pakvietė VDU Miškų ir ekologijos fakulteto bei LIK Aplinkos inžinerijos fakulteto studentus – būsimuosius miškininkus į praktinį seminarą apie miško matavimus ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) apskaitą, kurio metu Kauno r. Dubravos miške pristatė 4 skirtingus miško ir miškininkavimo juose pavyzdžius.

Kovo 20 d. Aplinkos projektų valdymo agentūra (APVA) kartu su Aplinkos ministerija organizavo savivaldybes bei suinteresuotus as-

menis nuotolinį seminarą apie jungtinio projekto „Invazinių rūšių naikinimas ir kontrolė“ įgyvendinimą.

Seminaro tikslas – supažindinti su šiemet planuojamo skelbti kvietimo „Invazinių rūšių naikinimas ir kontrolė“ finansavimo sąlygomis bei reikalavimais pareiškėjams. Seminara metu pristatytos invazinių rūšių gausos reguliavimo veiksmų planų rengimo gairės, pasidalinta praktinėmis APVA, AM ir mokslininkų rekomendacijomis, patirtimis bei įžvalgomis, kurios padės pareiškėjams pasiruošti teikti paraiškas.

Kovo 21 d., minint Tarptautinę miškų dieną, VDU ŽŪA Miškų ir ekologijos fakultete atidaryta vaikų piešinių paroda „Miškas – pasaulio medis“, surengta Valstybinės miškų tarnybos iniciatyva.

Parodoje eksponuojami Nacionalinės M. K. Čiurlionio menų mokyklos 4–7 kl. mokinių darbai, kuriuose vaikai kūrybiškai perteikė savo požiūrį į mišką, jo grožį ir svarbą mūsų pasauliui. Kiekvienas piešinys – tai spalvingas žvilgsnis į gamtą ir miško pasaulį vaikų akimis.

Kovo 24 d. Vilniuje viešėjusi Lenkijos klimato ir aplinkos ministerijos delegacija su AM, VMT ir VMU atstovais aptarė abiejų valstybių miškų apsaugos ir jų valdymo praktiką, diskutavo, kaip spręsti kylančius iššūkius nacionalinio saugumo ir plantančios dezinformacijos srityse.

Susitikimo metu Lietuvos atstovai Lenkijos delegacijai pristatė pagrindinius Lietuvos miškų reguliavimo aspektus, pabrėždami Vyriausybės tikslą

užtikrinti miškų išteklių apsaugą ir jų atkūrimo kokybę. Ypatingas dėmesys skiriamas gamtos saugai, siekiant įtraukti suinteresuotąsias šalis ir priimti sprendimus, pagrįstus duomenimis ir mokslu. Be to, kalbėta apie poreikį plėtoti su mediena nesusijusią miškininkystės veiklą, užtikrinti ekonominės naudos ir gamtos apsaugos balansą.

Pristatyti Lietuvoje vykstantys miškų politikos pokyčiai. Ypatingas dėmesys skirtas Nacionalinio susitarimo dėl miškų politikos procesams, kuriuose atspindėti visuomenės lūkesčiai ir skirtingų suinteresuotų šalių nuomonės.

Aptarti siūlomi pokyčiai naujame Miškų įstatymo projekte, miško kirtimų ribojimai ir naujas požiūris į nemedieninę miškininkystę.

Kovo 26 d. Aplinkos apsaugos departamentas baigė Klaipėdos zoologijos sodo patikrinimą. Dėl netinkamų laikymo sąlygų, žiauraus elgesio su gyvūnais, taip pat dėl viešo eksponavimo neturint sertifikatų buvo paimti du amūrinio tigro jaunikliai ir perduoti Laukinių gyvūnų globos centrui.

Per pastaruosius dešimt metų zoologijos sodas buvo tikrinamas 75 kartus, daugiausia dėl gyvūnų pagausėjimo, nugaišimo, gautų skundų ir privalomųjų nurodymų nevykdymo. Iš viso patikrinimų metu administracinio poveikio priemonės buvo taikytos 6 kartus.

Kovo 27 d. Dubravos miške įvyko edukacija „Kaip stebime miškus: nuo sodinuko iki „lazdynų eros“, kurią organizavo Valstybinė miškų tarnyba. Šio susitikimo metu dalyviai aplankė keturis objektus, kuriuose susipažino su miško medžių selekcijos objektais, intensyvios miško būklės stebėseną, nacionalinės miškų inventorizacijos darbų metodiką.

Kovo 27-28 d. Aplinkos apsaugos departamentas pirmą kartą dalyvavo karjeros dienose – „Karjera ir studijos 2025“, vykusioje LITEXPO parodų rūmuose Vilniuje. Ši paroda – tai galimybė gyvai susitikti su aplinkosaugos specialistais, susipažinti su jų veikla ir sužinoti daugiau apie karjeros galimybes departamente.

Siūlome prenumeruoti žurnalą „Mūsų girios“ 2025 metais!

- Internetu - www.musu-girios.lt (nuspaudžius skydelį *prenumerata*);
- El. paštu - info@musu-girios.lt, rimondas@musu-girios.lt;
- Telefonu - +370 687 10616; ▪ Visuose Lietuvos pašto skyriuose.

PRENUMERATOS KAINA:

1 mėn. – 5 Eur, metams – 60 Eur; su nuolaida: 1 mėn. – 3,50 Eur, metams – 42 Eur.

Šalyje vyko akcija „Paukščiai grįžta namo“

Šių metų kovo 7-ąją dieną, miškininkai pasitiko sugrįžtančius paukščius iškeldami jiems naujus namus – daugiau nei 8 tūkst. pačių rankomis sukaltų inkilų. Net 45 vietose visoje Lietuvoje miškininkams talkino gausus būrys gamtai neabejingų piliečių, moksleivių ir bendruomenių.

Tradicinė, daugiau nei šimtmetį organizuojama ir miškininkų puoselėjama inkilų kėlimo šventė pritraukia vis daugiau miško mylėtojų iš visos Lietuvos. Kaip ir kasmet, miškininkai kvietė ne tik švietimo įstaigas, bendruomenes, tačiau ir visuomenę dalyvauti kartą metuose vykstančioje šventėje, kurios metu miškininkai papasakojo apie inkilų kėlimo svarbą, inkilų gamybą, miškininko profesiją bei iškėlė miško sparnuočiams tūkstančius inkilų, prie šventės prisijungė ir šimtai moksleivių, jaunųjų miško bičiulių, globojamų Valstybinių miškų urėdijos miškininkų. Šiemet inkilų kėlimo šventėje dalyvavo ir inkilus kėlė aplinkos ministras Povilas Poderskis, Seimo Aplinkos apsaugos komiteto nariai.

„Gamta gali suvienyti skirtingų kartų ir profesijų žmones. Inkilai – tik vienas iš pavyzdžių, kaip kiekvienas galime prisidėti prie gamtos išsaugojimo ir gyvybingesnės, žalesnės aplinkos. Mūsų veiksmai – nuo inkilo iškėlimo iki medžio pasodinimo – lemia, kokiaje aplinkoje gyvename. Tik veikdami kartu galime pasiekti ilgalaikių

rezultatų“, – pabrėžė aplinkos ministras Povilas Poderskis.

„Kiekvienas inkilas – tai ne tik nauji namai paukščiams, bet ir žmogaus rūpesčio gamta išraiška. Inkilų kėlimo šventė kasmet suvienija vis daugiau moksleivių ir gamtai neabejingų piliečių, kad miškai skambėtų

paukščių dainomis. Šiemet ši iniciatyva dar ypatingesnė – pirmą kartą miškininkai visus inkilus sukaltė savo rankomis, suteikdami sparnuočiams saugų prieglobstį, o visuomenei – išreikšti savo rūpestį ir meilę gamtai“, – sakė Valstybinių miškų urėdijos generalinis direktorius Valdas Kaubrė.

Kaip teisingai sukalti inkilą ir kaip jį pakabinti? Smulkiems žvirbliniams paukščiams (zylėms, musinukėms) inkilai dažniausiai daromi apie 30 cm aukščio ir apie 15 cm pločio su 3 cm skersmens landa. Varnėno inkilas kiek didesnis, o landa – 5 cm. Inkilų kabinimo aukštis 3-5 metrai.

Kabinant inkilą ant tvirtos šakos svarbu parinkti tinkamą vietą su geru priskridimu. Tankmėje pakabintuose inkiluose labiau kaupiasi drėgmė, o iškėlus inkilą atviroje vietoje pietinėje pusėje – dažnu atveju inkile gali būti per karšta. Pakabinti inkilą svarbu taip, kad jis laikytųsi stabiliai ir nesiūbuotų esant vėjui.

Miško giesmininkai, tokie kaip įvairių rūšių zylės ar margasparnės musinukės inkile išperi vieną arba dvi vadas, todėl inkile paliekama sena lizdo medžiaga, kurią reikia išvalyti. Valstybinių miškų urėdijos regioninių padalinių girininkijose kasmet išvaloma apie 7000 inkilų. Jų valymas prisideda ir prie sanitarinės miško būklės gerinimo, nes pagausėjus paukščių – labiau kontroliuojamas miško kenkėjų skaičius.

Dažniausiai inkilai keliami smulkiems paukščiams, tokiems kaip varnėnai, įvairios zylės, musinukės, paprastosios raudonuodegės. Inkilai keliami ir retoms paukščių rūšims, pavyzdžiui, kukučiams, pelėdoms, žalvarniams ir netgi žinduoliams – miegapelėms bei šikšnosparniams.

VMU inf.

VMU archyvo ir RIMONDO VASILIAUSKO nuotraukos

Tarptautinę Miškų dieną – į mišką

JŪRATĖ VITKAUSKAITĖ

Kovo mėnuo žemėn atneša ne tik pavasarį, bet paeiliui tris žmonijai svarbias Tarptautines minėjimo dienas – Žemės, Miškų ir Vandens – atitinkamai kovo 20, 21 ir 22 d. Ir, be abejo, pasitinkame patį reikšmingiausią žmogaus susiliejimui su gamta įvykį – pavasario lygiadienį.

Kovo 21-ąją visi švenčiame Miškų dieną. Ją imta minėti, kai 2012 metais Jungtinių Tautų organizacija paskelbė kovo 21-ąją Tarptautine Miškų dieną. Šią dieną pažymima miškų reikšmė kasdieniam mūsų gyvenimui ir stengiasi pagilinti visuomenės žinias apie miškus. Ta proga siekiama kalbėti apie miškų ir medžių naudą, svarbą visuomenės gerovei, stiprinti žmonių ryšį su gamta ir miškais, susimąstyti apie miškų naudojimo problemas.

Kodėl Ešalotas?

Kaip ir kasmet, Žemės ir Miškų dienoms paminėti, Jonavos turizmo informacijos centras suorganizavo šaunią iškylą į rajono miškus. Šiųmetinė kryptis – Ešalotas.

Saulėtą ir šiltą kovo vakarą, pilnas autobusiukas gamtą mylinčių žmonių dardame į rajono atokiausią, tačiau jonavičių labai mėgiamą poilsiavietę. Žvalgoms pro langus – kokie gražūs mūsų Jonavos miškai: vienur brandžios pušys vėlyje savo kuplias viršūnes siūbuoja, kitur tankūs jaunuolynai glaudžiasi, dar toliau, žiūrėk, mažutės eglaitės nuo briedžių dantų baltai nuteptas viršūnėles į saulę kelia – auga būsimas miškas, žaliuoja spygliuočiai, perrėgima pavasario skraiste plaikstosi lapuočiai. Pakraščiais puria dirva sminga šiemet atnaujintos mineralizuotos

juostos, apsaugančios miškus nuo gaisrų – tvarkosi mūsų miškininkai, stropiai prižiūri ir neapleidžia medynų.

Ešaloto poilsiavietėje gamtos ir žinių trokštančius pasitinka Dubravos regioninio padalinio Gaižiūnų girininkijos miško specialistas Žilvinas Koncevičius. Jis mūsų kasmetinis ir nepailstantis, atveriantis vis naujas medžių paslaptis, vedlys. Vos išsilaipinę, apsupame ratu ir užpuolame su klausimu –

kodėl poilsiavietė pakrikštyta tokiu neįprastu vardu? „Šis pavadinimas nuo seno, tokį atėję radom, tokį ir paliksim. Niekas nesigilino dėl vardo, tačiau poilsiavietė itin lankoma ir ne tik jonavičių. Atvažiuoja čia daug jaunimo, netgi katkartem su palapinėm, ir net keista, bet dabar jau galime pagirti už gražų elgesį, kultūrą. Jau atsirado sąmoningumas šiukšlių atžvilgiu – žmonės arba patys išsiveža arba tvarkingai maišus vienoje vietoje sukrauna, nei plastiko, nei stiklo duženų, kaip seniau, nebeišmėto. Ir mūsų prieš metus atnaujintų lauko baldų nesupjaustė, nesukūreno. Dėl to, mes miškininkai, labai džiaugiamės. Visuomenė pagaliau susipranta, kad miškas visų, tad kokį randi atvykęs, tokį turi ir palikti.“

Numatyti ateitį

Šiukšlių maišais nešini patraukiame tašku pirmyn – reikia pagerbti savo žemelę ir apkuopti bent jau per Žemės dieną. Šone pasilieka graži Čiuloto pelkė, kurioje prieš kelerius metus miškininkams teko gesinti įsiplieskusį gaisrą. Džiugina, kad laiku sutelktos pajėgos nepaliko skaudžių padarinių. Miško specialistas Žilvinas veda mūsų grupelę parodyti miškininkų indėlį į medžio gyvenimą nuo „vaikystės iki pilnametystės“. „Štai vienas

iš medyno formavimo būdų: tam tikrame, mūsų atžymėtame sklype, rangovai pašalina nepageidautinas medžių rūšis, krūmus, kad atverti kelią čia tinkamiausiai augti medžio rūšiai, šiuo atveju – beržui. Einant toliau, matome tą patį veiksmą vykdytą prieš tris metus – stebime kaip tas bežynas auga, o dar toliau darbai vyko prieš penketą metų. Šitaip nuosekliai galime matyti beržyno prieaugį, stiprėjimą, artėjimą link suaugusio miško.

Savo darbe miškininkas negali vien grožėtis gamta, bet visur privalo žvelgti ūkiškai – formuojamo medyno neapleisti, rūpintis juo, stebėti. Kad ir šį beržyną, jei nors keletą metų paliksi nepriežiūroj, medžius išvers vėjas, išlankstys sniegas ir medynas liks menkavertis, apžėlęs krūmais, šabakštynas. Todėl miškininkui būtina turėti viziją, matymą į priekį ne metus ir ne du. Jis turi žinoti, ką dabar galima padaryti, suformuoti, kad ateity mišką rastų tokį, kokį matė pradžioje – ne prastesnį... O štai čia matome prieš septynetą metų vėjo išverstą miško plotą, tad mes pašalinom vėjavartas ir net nereikėjo medyno atsodinti – puikiausiai užsisėjo pats miškas. Mums liko tik krūmus praretinti, kad mažų daigelių neužsteltų. Einant toliau matysim kaip tas pats miškas atrodo jau ūgtelėjęs.“

Išvykos dalyviai pasirodė labai smalsūs ir žingeidūs, tačiau Žilvinas Koncevičius kantriai, nesibodėdamas aiškino kiekvieną smulkmeną. „Kam tos raudonos juostos ant medžių kamienų? Jie nupurkšti raudonais dažais, kad pažymėti ploto ribas, kuriame bus atliekami darbai – taip atskiria sklypą nuo aplink supančio miško. Atėję darbuotis rangovai turi matyti tikslas ribas, neklaidžioti, tiksliai žinoti paskirtą plotą. Miškininkai tuo privalo pasirūpinti. Kiekviena spalva ir žymuo reiškia skirtingą veiklos pobūdį.“

Saugomos teritorijos – kiekviename miške

Vakarinės saulės nutviekstu keleliu priename nedidelį šlaitą su ūgtelėjusiomis dailiomis eglaitėmis. „Šios eglutės nesodintos, pačios savaime užsisėjo. Manoma, jog ateityje čia bus gražus eglynas, nors tai drėgnų, užmirkusių vietų medis. Mat eglių šaknų sistema paviršinė, todėl jos nepasiekia gilaus gruntinio vandens ir pasodinus egles smėlyje, ten kur puikiai veši pušys, jos neaugs. O tipografas, tas egles graužiantis vabalas, tik ir laukia, kada maistmedžiagų negaunančios ar pažeistos eglės nusilps ir jas užpuola.“

Šit, priejome kertinę miško buveinę. Tai seno miško plotas, specifinėmis žymomis at-

skirtas nuo aplinkinio miško ir jame nevykdomos jokios ūkinės priemonės – atrodytų lyg mini rezervatas. Lankytis tokiuose miškuose neuždrausta, jie nėra atskirai saugomi, tik nerekomenduojama vesti ekskursijų, rengti iškylų, kad nepadaryt gamtai žalos. Tokios kartinės buveinės įsteigiamos saugant jose retas, specializuotąsias rūšis – augalų, gyvūnų, vabzdžių, samanų, kurios įrašytos į Lietuvos raudonąją knygą. Miško specialistas Žilvinas teigia, jog tokių buveinių girininkijoje esą nemažai, taip pat ir ekologinio tinklo teritorijų „Natura 2000“, kurioms irgi reikia daugiau ramybės. „Šios kartinės miško buveinės juodalksnynui jau netoli šimtas metų. Senoliai medžiai, žinoma, griūna, irsta, tampa maistu mažiesiems mikroorganizmams – vyksta natūralūs gamtos procesai“.

Miškas šioje, Gaižiūnų, girininkijoje nėra vienodas ir nuobodus. Didelius sausumų plotus užima pušys, tačiau reljefas čia labai įvairus – lomos, žemumos, nuokalnės, ir iš karto tokiose vietose medžių sudėtis keičiasi. Jei tik drėgniau – gobiasi tamsios eglių skaros, o žemiau, rudoje durpėje, šakom dangų remia juodalksniai. Kad ir dabar, einame smėlio šlaitu, lyg pylimu, kuriuo lengvai pravažiuotų traktorius, o žemiau, juodalksnyne, tiurla klampi durpė, į kurią brautis jokia transporto priemonė nepajėgi. Kuo daugiau dirvožemio įvairovės, tuo miškas gyvesnis, turtingesnis.

Dumšių kopoje – vakarinės saulės palydos

Pasiteiravus apie šiuose miškuose gyvenančius žvėris, miškininkas nusijuokia, jog yra visko, tik stumbro betruksta. O ką daryti pamačius žvėrį – ramiai stovėti ar trauktis atbulomis? Žilvinas šmaikštuoja, kad jei jau žvėris pultų, nors paprastai jis pirmas atitraukia ir netgi nepasirodo žmogui taip paprastai, – bet jei kokia šernė pultų gindama savo jau-

niklius, ne liktų net laiko svarstymams – nė nepajustum, kaip medyje atsidurtum.

Grįždami autobuso link, pasibaisėjome keturračių išmalta kvartaline linija. Ne paslaptis, kad šių transporto priemonių vairuojami asmenys nesilaiko reikalavimų ir taisyklių važiuoti tik kietu gruntu. Adrenalino vedami specialiai suka klampesniu dirvožemiu taip išdraskydami miško, pelkių paklotę, palikdami kraupiai žiojinčias juodas, galias vėžes. Didelėse girininkijų teritorijose dirbantys keletas miško darbuotojų nepajėgūs sukontroliuoti pažeidėjų. Gaila, tačiau sąmoningumas iki šio reikalo dar toli gražu neatėjęs.

Sauleileidžiantis, stabtelėjome prie Dumsių žemyninės kopos – o kaip gi be jos? Palydėsime saulę, atsigersime arbatos ir užkimsime mini kibinukų, kuriais išvykos dalyvius palepinti nusprendė rūpestingosios mūsų rajono turizmo informacijos centro darbuotojos. Lydėti užu smėlynų kerpėtų pušelių riedančią saulę, o dar esant miškų vidury – jausmas neapsakomas. Juolab, savo garsiais trimitais gero vakaro visiems palinkėjo balsingosios gervės.

AUTORĖS NUOTRAUKOS

Klimato kaita ir kenkėjų keliami iššūkiai miško ekosistemoms:

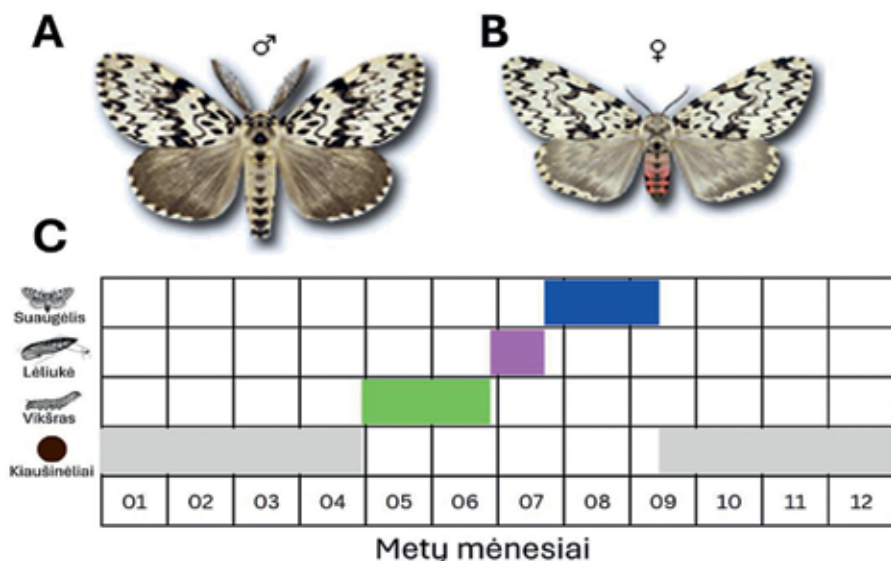
dėmesys verpikui vienuoliui ir jo kontrolė biologiniu preparatu

Dr. VYTAUTAS ČESNA, dr. DIANA MARČIULYNIENĖ, doc. dr. ARTŪRAS GEDMINAS
Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro Miškų institutas

Tyrimo aktualumas

Klimato kaita – tai vienas didžiausių šių laikų iššūkių, dėl kurios keičiasi ne tik oro sąlygos, bet ir visų ekosistemų, įskaitant miškus, funkcionavimas (Price et al., 2018). Aukštos temperatūros, sausrų ir kritulių režimo pokyčiai daro įtaką miškų sveikatai, o tai skatina vabzdžių kenkėjų, tokių kaip verpikas vienuolis (*Lymantria monacha* L.), pušinis pelėdgalvis (*Panolis flammea* D&S) ar pušinis verpikas (*Dendrolimus pini* L.) masinius protrūkius (Skwarek et al., 2017). Besimaitindami spygliais, šių drugių vikšrai gali sukelti didelę žalą paprastajai pušiai (*Pinus sylvestris* L.), kuri Lietuvoje sudaro trečdalį visų medžių rūšių gausos ir yra viena ekonomiškai bei ekologiškai svarbiausių medžių rūšių (VMT, 2021).

Verpiko vienuolio masiniai židiniai Europoje žinomi jau nuo XV a., tačiau pastaraisiais dešimtmečiais jų dažnumas ir intensyvumas didėja dėl jiems palankių klimatinės sąlygų (Stanca-moise & Brereton, 2020). Pastarieji verpiko vienuolio masiniai židiniai Lietuvoje buvo užfiksuoti 2018–2020 m. Neringos, Kapčiamiesčio ir Marcinkonių pušnyuose, kuriuose kenkėjai apėmė daugiau nei 3,5 tūkst. ha plotą (VMT, 2021). Tokie protrūkiai ne tik sumažina medžių gyvybingumą, bet ir gali sukelti ilgalaikius neigiamus pokyčius miško ekosistemose, įskaitant biologinės įvairovės sumažėjimą, medienos išteklį praradimą ir ekosisteminių paslaugų sutrikdymą.

1 pav. Verpiko vienuolio (*Lymantria monacha* L.) (A) patinėlis; (B) patelė; (C) vystymosi stadijos nuo kiaušinėlio iki suaugėlio skirtingu metų periodu

Siekiant apsaugoti miškus nuo verpiko vienuolio žalos, gali būti naudojamos įvairios kontrolės priemonės, įskaitant cheminius insekticidus. Nepaisant tokių preparatų veiksmingumo, jie gali turėti neigiamą poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai, todėl jų naudojimas yra vengtinas. Vis didesnis dėmesys skiriamas biologiniams insekticidams.

Apie autorių

Straipsnio autorius dr. VYTAUTAS ČESNA 2024 m. įgijo mokslo daktaro laipsnį miškotyros kryptyje ir toliau tęsia mokslinius darbus Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro (LAMMC) Miškų institute. Dr. Vytautas Česna specializuojasi miško apsaugos srityje – analizuoja vabzdžių kenkėjų ir patogenų sukeltus iššūkius miškuose bei tyrinėja biologinę vabzdžių ir mikroorganizmų įvairovę.

Vienas iš tokių biologinių preparatų yra *Foray 76B*, kurio veikliąją medžiagą sudaro bakterijos *Bacillus thuringiensis* fermentacijos medžiagos, sporos ir insekticidiniai baltymai. Šis

2 pav. Purškimai biologiniu preparatu Foray 76B pasitelkiant aviaciją (Valstybinė miškų tarnyba ir Valstybinių miškų urėdija)

preparatas selektyvus – jis veikia tik prieš drugių vikšrus, tiesiogiai nekenkdamas kitiems miško ekosistemos komponentams, tokiems kaip paukščiai, žuvis ar žinduoliai (Thompson, 2011) ir yra naudojamas pasitelkiant aviaciją.

Vis dėlto, biologinių preparatų įvedimas į aplinką gali būti susijęs su netiesioginėmis grėsmėmis, kurios dažnu atveju nėra visapusiškai įvertintos sudėtingose miško ekosistemose. Tokių preparatų panaudojimas miškuose gali pakeisti vabzdžių mintančių augalais (fitofagai) ir mintančiais kitais vabzdžiais (entomofagai) santykį, o tai gali turėti tiek teigiamą, tiek ir neigiamą poveikį pačių medžių sveikatai. Pavyzdžiui, skruzdėlės ir kiti plėšrūs ar parazitiniai vabzdžiai reguliuoja vabzdžių kenkėjų populiacijas, todėl sumažėjęs kenkėjų populiacijos tankis gali slopinti tokių vabzdžių dauginimąsi (Yadav et al., 2024). Preparato panaudojimas gali turėti įtakos grybų bendrijoms, kurių funkcijos taip pat svarbios medžių sveikatai. Ektomikoriziniai grybai padeda įsisavinti maistines medžiagas iš dirvožemio (Tunlid et al., 2022), o endofitiniai grybai gali padidinti medžių atsparumą, perduodant biologiškai aktyvius junginius, kurie reikšmingi kovojant su kenkėjais ir patogenais (Chagas et al., 2018).

Kadangi biologinių preparatų panaudojimas miškuose yra svarbus masiškai išplitusių kenkėjų kontrolei, mokslininkai visame pasaulyje atlieka tyrimus, vertinant galimą netiesioginį tokių preparatų poveikį miško ekosistemoms. Kaip bebūtų, kompleksinių tyrimų, kurie leistų optimizuoti tikslingą biologinių preparatų panaudojimą, trūksta.

Tyrimo metodika

Tyrimo objektas – paprastosios pušies medynai Neringos, Kapčiamiesčio ir Marcinkonių miškuose, kuriuose verpiko vienuolio sukelta ląjū defoliacija siekė 30–60 proc. ir kuriuose, vadovaujant Valstybinės miškų tarnybos specialistams, 2020 m. buvo vykdyti purškimai *Foray 76B*. Kontrolinius medynus reprezentavo nepurkšti medynai, kurie buvo pažeisti verpiko vienuolio, tačiau dėl *Foray 76B* naudojimo apribojimų, purškimai juose nebuvo vykdyti.

Po atliktų purškimų *Foray 76B* buvo vertinama: (1) netikslinių vabzdžių gausa ir įvairovė pušies ląjose ir miško paklotėje; (2) grybų bendrijų gausa ir įvairovė pušies spygliuose, ūgliuose ir rizosferoje; (3) grybų bendrijų įvairovės priklausomybė nuo cheminių dirvožemio savybių.

Netiksliniais vabzdžiais buvo laikomos visos vabzdžių grupės, išskyrus verpiką vienuolį, kurio kontrolei buvo taikyti purškimai *Foray 76B*. Netiksliniai vabzdžiai pušies ląjose buvo gaudomi entomologiniu tinkleliu mosuojant per vešlias pušų ląjas. Apskaitos vykdytos kiekvieną mėnesį nuo 2021 m. gegužės iki spalio. Miško paklotėje vabzdžiai buvo gaudomi naudojant žemės gaudykles, kurios viso tyrimo metu buvo įkastos sulig miško paklote, o kas mėnesį vabzdžiai išimami ir atliekamos jų apskaitos.

Vietovė	Girininkija	Koordinatės		Amžius, m	Variantas
		ŠP	RI		
Neringa	Juodkrantės	318176	6177388	120	Purkšta
Neringa	Juodkrantės	318051	6175239	65	Nepurkšta
Neringa	Nidos	312273	6136892	60	Purkšta
Neringa	Nidos	314764	6145226	110	Nepurkšta
Marcinkonys	Perlojos	528243	5996680	98	Purkšta
Marcinkonys	Perlojos	529651	5998826	78	Nepurkšta
Marcinkonys	Marcinkonių	528436	5988359	125	Purkšta
Marcinkonys	Marcinkonių	527632	5988927	83	Nepurkšta
Kapčiamiestis	Veisiejų	469749	5989806	89	Purkšta
Kapčiamiestis	Veisiejų	469559	5988885	74	Nepurkšta
Kapčiamiestis	Stalų	468887	5986914	89	Purkšta
Kapčiamiestis	Stalų	467331	5985430	76	Nepurkšta

1 lentelė. Tyrimo barelių charakteristika (2021 m.) biologiniu insekticidu *Foray 76B* purkštuose ir nepurkštuose paprastosios pušies (*Pinus sylvestris* L.) medynuose

Vabzdžių identifikavimui buvo naudojamas mikroskopas ir įvairūs apibūdiniojai, atlasai, internetinės vabzdžių duomenų bazės, Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro (LAMMC) Miškų instituto entomologinės kolekcijos bei katalogai (Ivinskis, 2004; Ivinskis et al., 2009; Tamutis, 2003; Tamutis et al., 2011; Tamutis & Alekseev, 2020). Dėl vabzdžių rūšių identifikavimo buvo konsultuotasi su Kauno Tado Ivanausko zoologijos muziejaus entomologu dr. Vytautu Tamučiu. Dalis surinktos entomologinės medžiagos (etalonai) yra saugoma LAMMC Miškų instituto, Miško apsaugos ir medžioklėtyros skyriaus, Miško fitopatologijos ir entomologijos laboratorijos kolekcijoje.

Grybų bendrijų analizėms su teleskopiniu sekatoriumi 2020 m. spalio mėn., 2021 m. gegužės ir 2021 m. spalio mėn. buvo surinktos ūglių su spygliais šakelės. Rizosferos grybų bendrijų tyrimams buvo renkami organinio (O horizonto) ir mineralinio (A horizonto) dirvožemio mėginiai iki 20 cm gylyje. Tuo pat metu, panaudojant dirvožemio zondą, 0–20 cm gylyje surinkti dirvožemio mėginiai cheminėms analizėms. Molekuliniai tyrimai, tai yra DNR ekstrak-

3 pav. Netikslinių vabzdžių rinkimas paprastosios pušies (*Pinus sylvestris* L.) medynuose, naudojant skirtingus entomologinius vabzdžių gaudymo metodus: (B) entomologiniu samteliu; (C – E) žemės gaudyklėmis

cija, polimerazės grandininė reakcija (PGR) ir sekvenavimas bei bioinformatika ir grybų rūšių identifikavimas, atlikti atskirai iš spyglių, ūglių ir rizosferos mėginių. Sekvenavimui mėginiai buvo siunčiami į Švediją (SciLifeLab, Upsala).

Cheminė dirvožemio analizė buvo atlikta LAMMC Agrocheminių tyrimų laboratorijoje. Nustatyti dirvožemio parametrai: pHKCl (1 mol/l KCl suspensijoje, ISO 10390:2005), judrusis kalis (K₂O, mg/g) (A-L) ištraukioje liepsnos fotometru (Égnér et al., 1960) (LVP D-07:2016), judrusis fosforas (P₂O₅, mg/g) (LVP D-07:2016), dirvožemio organinė anglis (proc.) (ISO 10694:1995) ir mineralinis azotas (NO₃-N+NH₄-N, N min., mg/kg) – 1 N KCl ištraukioje srauto analizės spektrometriniu metodu (LVP-D-05:2017).

Tyrimo rezultatai

Netikslinių vabzdžių įvairovė ir gausa *Foray 76B* purkštuose medynuose

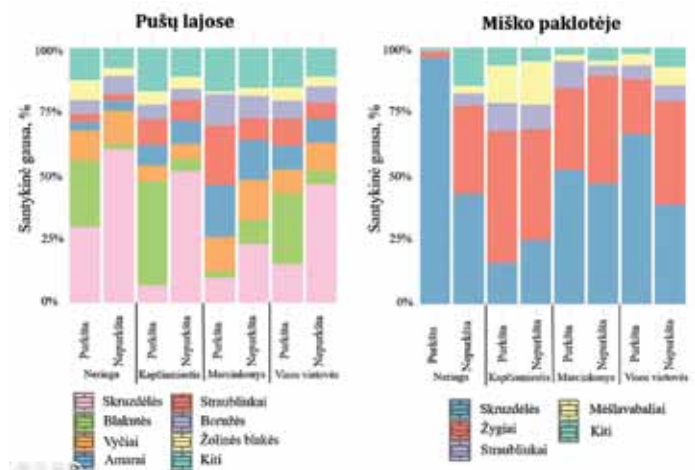
Pušies lajose per šešis mėnesius iš viso buvo sugauta 828 vnt. vabzdžių. Mažesnė vabzdžių gausa lajose nustatyta *Foray 76B* purkštuose medynuose (380 vnt.) lyginant juos su nepurkštais (448 vnt.). Netikslinių vabzdžių miško paklotėje apskaitų metu per 6 mėn. laikotarpį (gegužės–spalio mėn.) iš viso sugauta 7210 vnt. vabzdžių. Priešingai negu lajose, didesnė vabzdžių gausa nustatyta *Foray 76B* purkštuose medynuose – 4380 vnt., tuo tarpu nepurkštuose medynuose – 2830 vnt. Vertinant netikslinių vabzdžių įvairovę, reikšmingų skirtumų tarp purkštų ir nepurkštų medynų nei lajose, nei miško paklotėje nenustatyta.

Pušų lajose didžiausia gausa pasižymėjo skruzdėlės, blakutės, vėčiai, amarai, straubliukai, boružės ir žolinės blakės (4 pav.). Tuo tarpu miško paklotėje didžiausią vabzdžių gausą sudarė skruzdėlės,

žygiai, straubliukai ir mėšlavabaliai. Lyginant *Foray 76B* purkštus ir nepurkštus medynus, Neringos ir Kapčiamiesčio purkštų medynų lajose dominavo blakutės (fitofagai), Marcinkonių pušynuose – straubliukai ir amarai (fitofagai), kai tuo tarpu visų vietovių nepurkštuose pušynuose dominavo skruzdėlės (entomofagai).

Po purškimo išaugusiai blakučių arba straubliukų gausai įtakos galėjo turėti sumažėjusi verpiko vienuolio (fitofagas) gausa ir sumažėjusi maisto konkurencija. Nors vienas iš pagrindinių skruzdėlių maisto šaltinių yra blakučių ir amarų sukuriamas lipčius, po purškimo padidėjusi blakučių gausa lajose, neturėjo įtakos didesnei skruzdėlių gausai lajose. Vis dėlto, vertinant visas tiriamas vietas, po purškimo nustatyta padidėjusi skruzdėlių gausa miško paklotėje. Tai atskleidžia skruzdėlių svarbą kenkėjo kontrolėje – esant verpiko vienuolio masiniams židiniams ir taikant purškimus *Foray 76B*, skruzdėlės gali persiskirstyti iš pušų lajų į miško paklotę, bet tai priklauso ir nuo vietovės.

Didėjant skruzdėlių gausai Neringos pušynų miško paklotėje, atitinkamai buvo stebimas žygių gausos mažėjimas. Po purškimo žygių įvairovė išliko tokia pati kaip ir nepurkštuose medynuose, todėl žygių gausos mažėjimą galėjo lemti ir kiti veiksniai, tad reikalingi tolesni tyrimai, kurie atskleistų tiesioginę skruzdėlių ir žygių tarpusavio sąveiką vabzdžių kenkėjų pažeistuose medynuose.

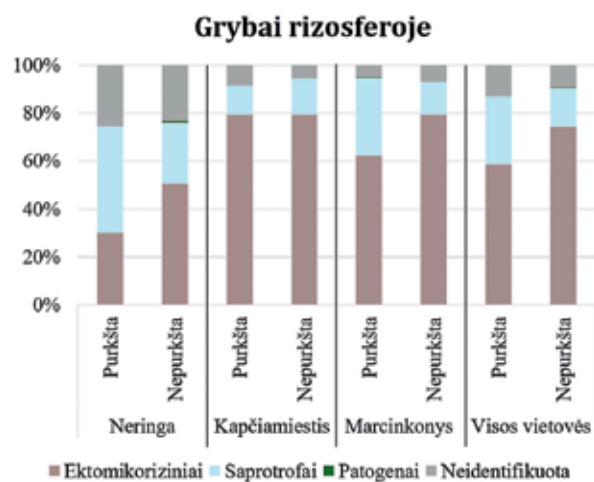

4 pav. Santykinė vabzdžių gausa pagal būrius paprastosios pušies (*Pinus sylvestris* L.) lajose ir miško paklotėje *Foray 76B* purkštuose ir nepurkštuose medynuose

Foray 76B poveikis su pušimi susijusioms grybų bendrijoms

Verpiko vienuolio masiniai židiniai gali sukelti didelę žalą pušynams, tačiau svarbu žinoti, kad miško ekosistemos taip pat turi didelį prisitaikymo prie trikdžių potencialą. Vykdyto tyrimo rezultatai parodė, kad po verpiko vienuolio masinių židinių ir jų sukeltų pažeidimų grybų įvairovė išlieka didelė. Pušies spygliuose buvo rasta virš 9 tūkst. grybų sekų, priklausančių 296 skirtingiems taksonominiams vienetais, o ūgliuose – virš 58 tūkst. sekų (505 taksonominiai vienetai). Rizosferoje, kur susidaro glaudus ryšys tarp medžių šaknų ir dirvožemio mikroorganizmų, buvo nustatyta dar didesnė grybų įvairovė – virš 555 tūkst. grybų sekų, priklausančių 1481 taksonominiam vienetai. Lyginant medynus, kuriuose buvo atliekami purškimai *Foray 76B*, su nepurkštais medynais, reikšmingų skirtumų grybų gausoje ir įvairovėje nenustatyta.

Pagal grybų funkcines grupes, po purškimų nustatyta padidėjusi saprotrofinių grybų ir sumažėjusi ektomikorizinių grybų santykinė gausa rizosferoje (5 pav.). Saprotrofinių grybų, kurie minta pūvančiomis negyvų organizmų organinėmis liekanomis, padidėjusiai santykinė gausa rizosferoje įtakos turėjo po purškimų ant miško paklotės nukritęs didelis kiekis negyvų verpiko vienuolio vikšrų. Tuo tarpu po purškimų sumažėjusi ektomikorizinių grybų santykinė gausa gali parodyti sumažėjusio streso lygį medžiuose. Tai rodo, kad šis biologinis preparatas neturi reikšmingo neigiamo poveikio grybų bendrijoms.

5 pav. Santykinė grybų gausa pagal funkcines grupes paprastosios pušies (*Pinus sylvestris* L.) rizosferoje Foray 76B purškstuose ir nepurškstuose medynuose

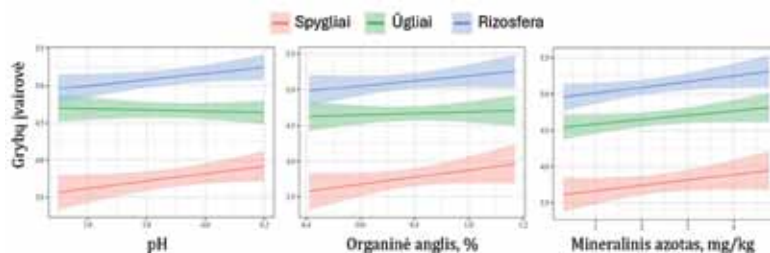
Grybų įvairovės priklausomybė nuo dirvožemio cheminių savybių

Naujausi moksliniai tyrimai atskleidė, kad cheminės dirvožemio savybės turi didelę įtaką grybų bendrijoms, ypač tuose dirvožemio sluoksniuose, kur gyvena mikroorganizmai. Disertacinio tyrimo metu nustatyta, kad dirvožemio rūgštingumas (pH), organinės anglies kiekis ir mineralinio azoto koncentracija turi reikšmingos įtakos grybų įvairovei. Kaip bebūtų, cheminės dirvožemio savybės gali skirtingai veikti grybų įvairovę rizosferos sluoksnyje (šaknų zonoje) ir pušies spygliuose ar ūgliuose. Tai susiję su tuo, kaip maistinės medžiagos juda medžiu ir kaip grybų bendrijos gali prisitaikyti.

Cheminės dirvožemio savybės pirmiausia veikia grybus, gyvenančius rizosferoje. Šie grybai, ypač ektomikoriziniai grybai, padeda medžiams absorbuoti maistines medžiagas iš dirvožemio, mainais gaudami angliavandenius, kuriuos medis sintetina fotosintezės metu. Nors spyglių ir ūglių grybų bendrijos yra atskirtos nuo rizosferos, jos gali būti netiesiogiai veikiamos dirvožemio cheminių savybių. Jei dirvožemyje yra daug mineralinio azoto, medis gali efektyviau jį panaudoti savo augimui, o tai gali pakeisti spyglių ir ūglių cheminę sudėtį. Tokie pokyčiai gali paveikti grybų bendrijas, kurios gyvena

šiose medžio dalyse. Be to, grybai, gyvenantys spygliuose ir ūgliuose, gali būti susiję su medžio apsaugos mechanizmais. Pavyzdžiui, kai medis patiria stresą dėl dirvožemio rūgštingumo pokyčių ar trūkstantį maistinių medžiagų, jis gali pradėti gaminti specifinius junginius, kurie veikia ne tik kenkėjus, bet ir grybų bendrijas.

Tyrimo rezultatai parodė, kad esant mažesniai dirvožemio rūgštingumui (t. y. pH buvo didesnis) ir didesnei organinės anglies koncentracijai, grybų įvairovė tiek rizosferoje, tiek ir spygliuose buvo gausesnė (6 pav.). Įdomu tai, kad mineralinio azoto koncentracija turėjo teigiamą įtaką visų trijų mėginių tipų grybų įvairovei. Tai parodo, kad nepriklausomai nuo to, ar grybai gyvena šaknų zonoje, spygliuose ar ūgliuose, didesnis azoto kiekis dirvožemyje skatina jų dauginimąsi. Tuo tarpu judriojo fosforo (P_2O_5) ir judriojo kalio (K_2O) koncentracijos reikšmingos įtakos grybų įvairovei mūsų tyrimo metu neturėjo.

6 pav. Grybų įvairovės priklausomybė nuo cheminių dirvožemio savybių spygliuose, ūgliuose ir rizosferoje po verpiko vienuolio (*Lymantria monacha* L.) pažeidimų paprastosios pušies (*Pinus sylvestris* L.) medynuose

Apibendrinimas

Atlikti tyrimai parodė, kad biologinio preparato *Foray 76B* panaudojimas verpiko vienuolio židinių kontrolei nesumažino nei netikslinių vabzdžių, nei su šaknimis, ūgliais bei rizosfera susijusių grybų biologinės įvairovės tirtuose paprastosios pušies medynuose. Cheminės dirvožemio savybės yra vienas iš pagrindinių veiksnių, lemiančių grybų bendrijų gausą ir įvairovę, kuri svarbi medžių sveikatai. Vis dėlto, dėl klimato kaitos intensyvesni ir dažnesni tiek verpiko vienuolio, tiek ir kitų vabzdžių kenkėjų sukelti pažeidimai sutrikdo normalų pušynų ekosistemų funkcionavimą. Platesniam *Foray 76B* taikymui reikalingi ilgalaikiai stebėjimai, t. y. kaip po purškimų atsistato miško ekosistema, vertinant grybų ir vabzdžių bendrijų dinamiką, medžių atsparumą ir cheminių dirvožemio savybių pokyčius.

Šis straipsnis parengtas mokslo disertacijos „Verpiko vienuolio (*Lymantria monacha* L.) masinių židinių ir taikytų purškimų *Foray 76B* reikšmė paprastosios pušies (*Pinus sylvestris* L.) medynų funkcionavimui“, apgintos 2024 metų gruodžio 12 d. LAMMC, pagrindu.

Darbo vadovė dr. Diana Marčiulynienė.

Verpiko vienuolio vikšras. ©PETR_KAPITOLA

LIETUVOS INVAZINĖS RŪŠYS.

Invazinių žvėrių strategija

SELEMONAS PALTANAVIČIUS

Būtų sunku įsivaizduoti mūsų gamtoje esančius invazinių rūšių stambiausius žvėris – pakankamai tankiai apgyventame krašte jiems būtų sunku įsikurti, be to jų gausos reguliavimas būtų per daug paprastas. Žinduoliai, kurie žmogaus buvo įkurdinti pas mus ir tapo invaziniais, yra maži ar vidutinio dydžio – didžiausi iš jų mangutas bei meškėnas. Už juos stambesnis šakalas dar tik „žvalgo“ galimybes įsitvirtinti Lietuvos gamtoje.

Svetimžemiai žinduoliai, patekę ar potencialiai galintys patekti į mūsų gamtą, savo „invazyvumą“ parodo po kurio laiko. Iš pradžių būna tylusis periodas, kurį galima vadinti „žvalgytuvėmis“. Nauja aplinka, neištirta buveinė, naujai atrastas maistas tampa nemenku išbandymu. Kai kurios rūšys labai sėkmingai įsikuria ir pradeda daugintis. Kitos nepritampa ir ilgainiui išnyksta. Lietuvoje taip pat „nepriėjo“ karmėlės, kuri 1948 m. ir 1957 m. bandyta įkurdinti Žuvinto ežere bei Anykščių ežere netoli Vievio. Šis Rusijos pietinių regionų žvėrelis labai jautrus vandens aplinkai, mitybinei bazei, buveinių kokybei. Nepritojo į Lietuvą įvežtos sibirinės stirnos ir sibirinės voverės teleutkos. Atrodo, kad net ir iš panašių buveinių kilę žvėrys mūsų gamtoje nerado kažko tinkamo.

Antrasis svetimžemių rūšių plitimo naujose vietose etapas – staigus jų skaičiaus didėjimas. Išskirtinis vislumas, nepatirtos vietinės ligos, priešai ir kiti pavojai leidžia populiaciją didinti matematine (kartais – net geometrine) progresijomis. Būtent šiame etape pasirodo tikrosios svetimų rūšių galimybės. Tiesa, joms dar reikia išspręsti svarbų egzistencinį klausimą: kaip

Ondatra

AUTORIAUS nuotrauka

įsiterpti į vietinę gamtą, užimti savo ekologinę nišą. Ypač tai svarbu ten, kur susiduriama su vietinių artimų (arba giminingų) rūšių konkurencija. Pasirodo, kad invazinės rūšys šias užduotis sprendžia labai sėkmingai.

Taip sau vietą Lietuvos gamtoje užėmė mangutas, garsėjantis ypatingu vislumu (vadose būna iki 15 jauniklių) – jam pavyko įsiterpti tarp lapės ir vilko, taigi artimų, tos pačios šuninių žinduolių šeimos rūšių. Gali būti, kad tą lėmė manguto visaėdiškumas: jis maistui naudoja daug augalinės kilmės objektų, kurių nereikia lappei ir vilkui. Lietuvoje jau aptinkamas ir ateityje galintis įsikurti šakalas yra panašios mitybos žvėris, tačiau ar tarp jo ir manguto kils ekologinė konkurencija, spręsti anksti. Meškėnas, ondatra, nutrija – šios invazinės rūšys artimų ekologinių (ypač mitybinių) konkurentų nesutiko, joms plisti kliūčių yra mažiau.

Klasikiniu, o įvykusioje praktikoje pakankamai liūdnu pavyzdžiu tapo kanadinės audinės įkurdinimas. Ji į gamtą buvo išleista ar ištrūko iš kailininkystės fermų praktiškai visuose Europos regionuose. Lietuvoje tai įvyko apie 1930 metus, karo metais nemažai kanadinių audinių ištrūko iš Rytprūsio buvusių fermų – jos pateko į Nemuno intakus ir Nemunu plito po Lietuvą.

Patekusi į gamtinę aplinką, kanadinė audinė gana lengvai prisitaikė prie sąlygų, kurios buvo daug kuo panašios į jos kilmės tėvynės Šiaurės Amerikoje sąlygas. Tiesa, buvo viena kliūtis – vietinė, aborigeninė rūšis – europinė audinė. Ji gyveno prie mažų mūsų upelių, nebuvo dažna, bet įprasta Žeimenos, Merkio, Šventosios baseinuose, mažuose miškų upeliuose. Kanadinės audinės stambesnės už europines, tačiau tiesioginė („jėgos“) konkurencija nebuvo tiesioginis rūšies stelbimo strategijos metodas. Manoma, kad daug svarbesnis buvo stelbimas kanadinės rūšies patinams (šios rūšies ruja vyksta anksčiau už europinės) poruojantis su vietinėmis europinės audinės patelėmis. Deja, jos po tokios sueities jauniklių neatvesdavo, jų gemalai žūdavo, o pačios patelės tą sezoną jau nesiporuodavo. Labai sparčiai tokiu būdu kanadinės audinės ėmė vyrauti, nes jų patelės po pakartotinai su jomis besiporuojančių patinų sueities atvesdavo gyvybingus jauniklius. Europinė audinė Lietuvoje ir visoje Europoje laikoma gamtoje išnykusia rūšimi. Populiacijos likučius spėta sugauti Estijoje, ten yra laikoma pakankamai gyvybinga, nors ir negausi motininė (veisimui tinkama) banda. Buvo svarstymų kurti programas ir nelaisvėje išveistas, adaptuotas gyvenimui gamtoje europines audines išleisti į laisvę, tačiau nuo to buvo susilaikyta, nes nerasta nuo kanadinių audinių visai „švarių“ buveinių.

Ko dar galima laukti ir tikėtis? Kol kas džiaugiamės neturėdami pilkųjų ir kitų svetimžemių voverių, muntjakų, vandeninių stirnų, nežinome, kaip mūsų gamtoje pritaipytų baltauodegis elnias. Gal to ir nereikia, nes gamta eksperimentų nemėgsta.

Šluotinis sausakrūmis

SELEMONAS PALTANAVIČIUS

Šiandien niekas nesistebi sausam retam pušyne su smėlėtu gruntu aptikęs žiemą vasarą žalią sausakrūmį – šis svetimžemė rūšis aktyviai įsiskverbė į Lietuvos gamtą ir užėmė labai jautrios smėlynų augalijos vietą. Šį augalą daug kas vadina taip, kaip jis „krikštytas“ nuo praėjusio amžiaus septintojo dešimtmečio – zuikiakrūmiu. Kodėl toks vardas? Nes šluotinį sausakrūmį platinę miškininkai ir medžiotojai turėjo du tikslus, iš kurių vienas ir buvo – žiemos metą pagerinti, papildyti miško žvėrių (labiausiai kiškių) mitybinę bazę. Antrasis tikslas, kaip jį apibūdindavo tuometinė spauda, būti „žaliuoju gaisrininku“, nes tikėta, jog šio augalo aprėptuose plotuose, panašiai kaip ir gausialapio lubino sąžalynuose, neplinta miško gaisro ugnis.

Abu šie tikslai, kaip parodė vėlesnė istorija, buvo išgalvoti ir beverčiai, nes kiškiai tik labai retai grauždavo jiems nežinomo augalo stiebelius, o miško gaisrų šis vienas augalas tikrai nesuvaldė.

Koks tai augalas, taip sparčiai išplitęs mūsų krašte ir 2012 paskelbtas invazine rūšimi?

Tai pupinių (anksčiau vadintų ankštiniais) šeimos rūšis. Sausakrūmio šakos tamsiai žalios, briaunuotos, tiesios, dažnai besišakojančios ir lanksčios – joms nebaisus net storas sniego sluoksnis, iš po kurio pavasarį jos sėkmingai atsitiesia. Krūmas auga iš vienos šaknies, jis gali pasiekti 2–3 metrų aukštį, nors tokių didelių jų būna retai. Kur kas dažnesni maži, iki metro aukščio krūmeliai – jie jauni, nebūtinai žydintys ir derantys. Pavasarį ant šakelių pasirodo trilapiai lapai, o gegužę ar birželį lapų pažastyse susiformuoja geltoni ar oranžiniu atspalviu numarginti žiedai. Jie savo forma yra būdingi visų pupinių augalų žiedams. Ant vieno augalo jų gali būti labai daug, žydėjimo metu smėlingame šviesiam pušyne karaliauja geltona sausakrūmių spalva.

Po žydėjimo ima formotis mažos plokščios ankštys – iš pradžių jos būna švelniai žalios, vėliau tamsėja, pilkėja, o prinokusios pajuosta. Kiekvienoje ankštyje būna nuo kelių iki keliolikos (išimtiniais atvejais 18–20) žalsvai rusvų sėklų.

Kaip šluotinis sausakrūmis pateko į mūsų gamtą, kur jo tikroji tėvynė? Jo kilmės regionas – Vakarų, Vidurio ir Rytų Europa iki pietų Skandinavijos. Lengviau įsivaizduoti šios rūšies natūralią paplitimo šiaurinę ribą, kuri brėžiama per Ukrainos šiaurę, Baltarusijos pietus ir Lenkijos vidurį. Žinoma, šioje nuorodoje gali būti ir klaidų, nes rūšis nebuvo tiriama tada, kai ją pradėta platinti po gretimus, jai nebūdingus kraštus.

Šiandien šluotinis sausakrūmis yra aprėpęs visą Europą, dalį Azijos, Australiją ir Naująją Zelandiją, abi Amerikos, Afrikos pietinę dalį. Situacija jau seniai nevaldoma, rūšis plinta toliau.

Lietuvoje rūšis yra nauja, jos pirmoji registracija minima 19 a. gale netoli Priekulės. Tik pokaryje, kilus gamtos „praturtinimo“ vajui, sausakrūmis imtas sėti miškų mineralizuotose kvartalinėse, prie kelių, atvirose vietose. Patekusi į tinkamas sąlygas, rūšis savo biologinių savybių dėka sparčiai plito – mažiau jų drėgnuose, derlinguose miško dirvožemiuose, tačiau smėlėtuose (taip pat ir Kuršių nerijoje) gausu.

Kadangi šluotinio sausakrūmio šaknys labai ilgos, jomis augalas visada pasiekia drėgmę, yra atsparus vėjo pustymui. Pažeistas ar nupjautomis

AUTORIAUS nuotrauka

šakomis (šalinant antžemines dalis) sausakrūmis išleidžia daug naujų atžalų ir jo sąžalynai tampa dar tankesni. Daug kur jie auga tarp kitų girios augalų, tačiau jauniems augalams pradėjus žydėti (tai būna ne anksčiau kaip po 3 metų) jie pradeda platėti, užgožti smėlynų augalus. Ne mažiau svarbi detalė – pupiniams augalams tipiškas azoto gausinimas; jo koncentracija dirvoje pražūtingai veikia jautresius vietinius augalus, o nesant jų, vietiniai vabzdžiai netenka sau būdingo mitybos šaltinio.

Toks sausakrūmio ekologinis agresyvumas liudija jo invazyvumą. Tačiau įsitvirtinti padeda ne tik atsparumas sausras, metų laikų kaita. Šis augalas pasižymi ypatingu produktyvumu: kaip minėta, vienoje ankštyje gali būti iki 20 sėklų (Lietuvoje, šią rūšį tyrusių mokslininkų duomenimis – viduriniškai 6), o ant vieno krūmo subręsta bent keletas tūkstančių (!) ankščių. Išdžiūvusios vasaros karštyje (paprastai rugpjūtį) ankštys „sproginėja“ ir aplink išsivaido sėklas, kurios dirvoje daigios lieka dešimtys metų (žinoma, kad jos dygsta ir po 70–80 metų). Visa tai leidžia rūšiai saugiai plisti, bet ir sunkina jos gausos reguliavimą ir naikinimą.

Kaip reguliuojami sausakrūmiai? Tam nėra jokių selektyvių cheminių priemonių, todėl galimas tik mechaninis naikinimas. Jauni krūmai gali būti raunami, senesni – iš pradžių kasami, po to raunami. Tai labai sunkus darbas, sausakrūmius tokiu būdu galima naikinti tik mažuose plotuose, kurie svarbūs kitų augalų apsaugai.

Tačiau toks jų augavietės „apdorojimas“ dar nėra baigtinis – dirvoje yra begalės sėklų, kurios nuolat dygsta; vadinasi, kas keletas metų rovimo darbai turi būti atliekami iš naujo.

Išrautus šluotinius sausakrūmius geriausia panaudoti biokurui, jie neturėtų sužiūti ir išbarstyti ant šakelių likusių ankščių sėklas.

Šio augalo nederėtų auginti ir sodybose, parkuose, nes taip sukuriama „sėklų bankai“. Gamtai ir be tokių rūšių yra pakankamai problemų.

Raudonžiedė spyglių dėmėtligė

Dr. DAIVA BUROKIENĖ

Valstybinio mokslinių tyrimų instituto Gamtos tyrimų centras, Augalų patologijos laboratorija

Raudonžiedė spyglių dėmėtligė (angl. *Dothistroma needle blight, DNB*) yra viena iš svarbiausių ir labiausiai paplitusių *Pinaceae* šeimos augalų ligų pasaulyje. Šia liga serga daugiau nei 110 rūšių spygliuočių, daugiausia *Pinus* genties medžiai. Ligos sukėlėjai – du glaudžiai susiję patogeniniai grybai, *Dothistroma septosporum* (Doroguine) Morelet ir *Dothistroma pini* Hulbury, kurie sukelia panašius simptomus ir yra sunkiai atskiriami morfologiškai. *D. pini* aptinkamas tik kai kuriose Europos pietinėse šalyse, tokiose kaip Vokietija ar Slovakija, o Lietuvoje jis kol kas nefiksotas. Šie patogenai plinta dideliais atstumais padedant lietuvi ir vėjui. Globalizacijos ir tarptautinės prekybos augimas dar labiau didina riziką, kad liga pasieks naujas teritorijas. Dėl to daugelis valstybių įgyvendina griežtas fitosanitarines priemones. Europos Sąjungoje *Dothistroma* genties grybai yra priskirti reguliuojamiems nekarantininiams kenkėjams, o kai kuriose šalyse, tokiose kaip Turkija, Izraelis ir Norvegija, jie turi karantininį statusą.

Pirmieji ligos požymiai – smulkios geltos dėmelės ant spyglių paviršiaus, kurios ilgainiui parausta dėl grybo išskiriamo toksino – dotistromino. Aplink nekrozinės dėmės susidaro skersinės raudonos juostelės, o spyglių galai palaipsniui nudžiūva (1, 2 pav.). Infekcijai plisti reikalinga drėgmė, todėl ji dažniausiai aktyviai vystosi gegužės–birželio mėnesiais, kai oro temperatūra siekia 10–25 °C. Ligai progresuojant, po spyglių epidermiu pradeda formuotis grybo vaisiakūniai – smulkūs juodi taškeliai, kurie vėliau tampa matomi plika akimi. Infekcija prasideda nuo apatinės medžio lajos ir palaipsniui plinta aukštyn. Simptomai labiausiai išryškėja rudenį. Per žiemą patogenas išlieka gyvybingas užkrėstuose spygliuose, todėl infekcija lengvai atsinaujina kitą sezoną.

Užkrėsti medžiai praranda dalį fotosintezės reikalingų spyglių, todėl jų augimas sulėtėja. Susilpnėję medžiai tampa labiau pažeidžiami aplinkos stresorių ir antrinių infekcijų, o ilgai niui gali visišškai žūti. Tokiu būdu raudonžiedė spyglių dėmėtligė daro didelę žalą miškų ekosistemoms ir medienos pramonei.

Siekiant efektyviai kovoti su DNB ir kuo anksčiau nustatyti patogeną, kai ligos požymiai dar nepasireiškia (yra latentinėje stadijoje), būtina ne tik griežta fitosanitarinė kontrolė, bet ir greitai bei patikimi diagnostikos metodai. Tradiciniai mikroskopiniai ir molekuliniai (PGR, realaus laiko PGR) testai yra tikslūs, tačiau ne visada tinkami operatyviai diagnozei lauko sąlygomis. Dėl šios priežasties vis dažniau ieškoma alternatyvių metodų, tokių kaip LAMP testai, kuriuos galima atlikti nešiojamaisiais prietaisais tiesiog vietoje. Tai leidžia greitai identifikuoti infekciją net ankstyvoje jos stadijoje ir laiku imtis reikiamų priemonių.

Ligos plitimą galima riboti taikant kompleksines valdymo priemones, kaip miškotvarkos metodai (retinant per tankius medynus, didinant rūšių įvairovę ir vengiant monokultūrų galima sumažinti ligos intensyvumą), sanitarinės priemonės (užkrėstų augalų dalių pašalinimas ir sunaikinimas sumažina patogeno plitimo galimybę), cheminė kontrolė (fungicidai su vario junginiais yra efektyviausi, tačiau jų naudojimas turėtų būti tiksliai suderintas su sporų išsiskyrimo laikotarpiu (pavasari ir vasaros pradžioje)). Siekiant išvengti atsparumo fungicidams, būtina taikyti ir integruotus metodus, kaip genetinė selekcija (atsparių medžių veislių sodinimas yra ilgalaikė ir tvarti strategija, kuri gali sumažinti ligos poveikį ir sumažinti cheminės kontrolės poreikį) ar biologinę kontrolę (vis dažniau tiriami natūraliai paplitę mikroorganizmai, kurie gali slopinti *Dothistroma septosporum* plitimą; šis metodas dar nėra plačiai taikomas, tačiau ateityje jis gali tapti efektyvia ekologiška ligos valdymo priemone).

Raudonžiedė spyglių dėmėtligė yra rimta grėsmė miškams ir medienos pramonei visame pasaulyje. Jos suvaldymui būtina taikyti integruotą požiūrį, apimančią kultūrines, chemines ir biologines strategijas. Ankstyvas ligos nustatymas, tinkama miškų priežiūra bei atsparių medžių veislių sodinimas gali ženkliai sumažinti DNB poveikį. Ateityje, pa-

sitelkus inovatyvius kontrolės metodus, įskaitant biologinę kovą ir genetinį atsparumą, liga gali tapti valdoma, sumažinant neigiamą jos poveikį miškų ekosistemoms.

1 pav. Raudonžiedės spyglių dėmėtligės požymiai *Pinus sylvestris* ant spyglių

2 pav. *Dothistroma septosporum* konidijos

LIETUVOS DIDŽIAGIRĖS

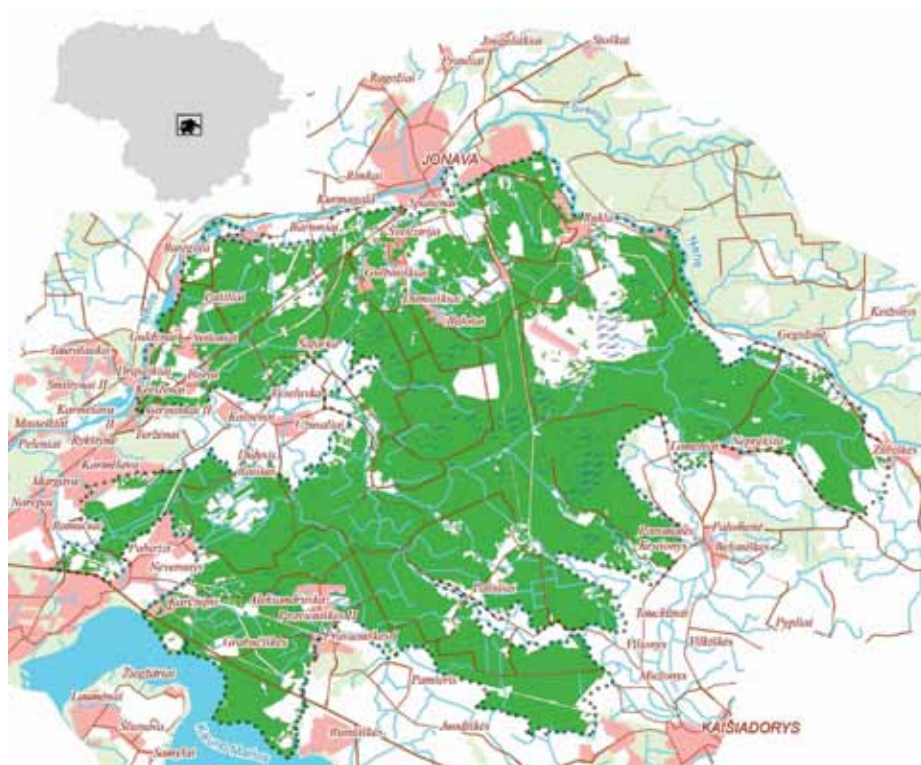
Gaižiūnų-Rumšiškių didžiagirė - 8-asis pagal dydį miškų masyvas

ALGIRDAS BRUKAS, prof. GINTAUTAS MOZGERIS

Gaižiūnų–Rumšiškių didžiagirė yra aštuntasis pagal dydį (30,8 tūkst. ha) Lietuvos miškų masyvas, išsidėstęs Kauno, Kaišiadorių ir Jonavos administracinių rajonų teritorijoje. Jis susiformavo pakilioje lygumoje tarp Nemuno ir Neries slėnių, kurią padengė senovinės Neries deltos smėliai, vietomis žvirgždai ant juostuotų molių ir priemolių. Pietvakarinėje didžiagirės pusėje vyrauja derlingesni dirvožemiai, o nederlingiausi smėlynai koncentruojasi šiaurės rytų pusėje, kur tėra ir žemyninių kopų ruožas. Įlomisė yra vidutinio dydžio ir mažų pelkių: Didžiojo Raisto, Čiuloto, Epušoto, Gyvatyno, Juodvalkio, Medžiolito, Palraisčio, Romato, Šlapraisčio, Vilkų raisto. Iš visų aštuonių Lietuvos didžiagirių ši išsiskiria mišriais medynais. Joje pušynai, nors ir vyrauja, bet užima mažiau nei pusę (42 proc.) masyvo ploto, ketvirtadalyje vyrauja beržynai, o penktadalyje eglynai. Likusios penkios medynų rūšys užima 14 proc. masyvo ploto. Pagal rūšinės struktūros rodiklius ši didžiagirė yra artimiausia vidutiniams visos Lietuvos miškų parametrams.

Kadaise kuriantis Kaunui Lietuvos viduryje, į rytus nuo Nemuno ir Neries santakos plytėję miškai siekė miestą. Dabar Kauno viduryje esantis žinomas Kauno Ažuolyno parkas, Šančių ažuolynas ir Pažaislio šilas – tai išlikę šios didžiagirės vakarinio pakraščio salelės. Žmonės pastoviai gyventi pradėjo kurtis patogiausiose Nemuno ir Neries slėnių vietose, o vėliau atsirado gyvenviečių ir prie jų intakų: Lomenos, Livintos, Šešuvos, Varpės (kairieji Neries intakai), Pravienos ir Krunos (dešinieji Nemuno intakai). Ilgą laiką tai buvo atskiros besiplečiančios gyvenamosios salos.

Plečiantis Kaunui vakarinę miškų dalį jau nuo XV a. ir vėlesniais šimtmečiais užkariavo Kauno aplinkoje besikuriantys privatūs dvarai, kaimai ir pagaliau pats miestas. XIX a. viduryje (1851 m. A. Polujanskis) caro laikų Kauno girininkijai priklausiusios didžiagirės šiaurės vakarinė dalis, kuri vadinta „jungtine Karmėlavos dača“, turėjo 7 551 deš., o pietvakarinė Rumšiškių

– 5 140 deš., rytinė Žaslių „dača“ – 5 371 deš. Tad iš viso pagal metrinę sistemą gautume 19 723 ha plotą. Nors tų laikų miško planų išlikę tik fragmentai, bet plotų dydis leidžia tvirtinti, kad tuomet didžiagirės teritorijoje dar dominavo valstybiniai miškai.

Maždaug nuo XIX a. vidurio, o ypač nuo 1876 m., kai Kauno girininkijoje pradėti miškotvarkos darbai, atsiranda daugiau žinių. 1887 m. valstybinių miškų plotas buvo sumažėjęs – siekė apie 15 tūkst. ha ir buvo išsidėstęs keliolikoje masyvų, tarp kurių jau buvo laukai arba dvarininkų miškai. Didžiausias privačias miškų valdas čia valdė grafų Tiškevičių giminė.

Seniausia, siekianti XIV a. ir didžiausia didžiagirės šiaurės vakarinėje pusėje atsiradusi gyvenamoji sala, buvo Karmėlava. Nuo jos į vakarus XVI a. jau buvo įsikūręs Davalgonių dvaras (dabartinių Ramučių aplinkoje). Žemės naudmenos miškų sąskaita buvo plečiamos ir į rytus nuo Karmėlavos. Čia XVIII a. jau buvo įsikūrę nemaži Išorų,

Užusalių kaimai, o masyvo pietvakariuose – Neveronys. Taip maždaug XIX a. ir nusistovėjo vakarinės masyvo ribos – jau gerokai nutolusios nuo Kauno. Prarastoje didžiagirės dalyje išliko tik atskiri jos fragmentai: šiaurėje prie Neries Klebonišio-Pilėnų ir Turžėnų miškeliai, pietuose – siauras miškingas Nemuno šlaitų ruoželis nuo Neveronių iki Pažaislio šilo, o maždaug tarpupio viduryje – Davalgonių miškelis, priklausęs Davalgonių dvarui. Ne taip seniai – prieš 80 metų – jį iš visų pusių supo laukai, miškelyje ganėsi labai gausūs kiškių būreliai. Tad jis naudotas kaip prezidento Antano Smetonos reprezentaciniai medžioklės plotai, kuriuose Jo Ekscelencija ne kartą surengė baigiamąjį sezono medžioklę laikinosios sostinės elitui.

Dar galima pridurti, kad Kaunui esant laikinąja sostine, pagrindiniai reprezentaciniai medžioklės plotai nuo A. Smetonos prezidentavimo pradžios buvo kaip tik šioje didžiagirėje, tiksliau – jos viduryje, pri-

klausiusiame Būdos girininkijai. Maždaug iki ketvirtio XX a. dešimtmečio, kai dar lengvasis autotransportas nebuvo išplitęs, o ir tinkamų kelių jam važinėti po miškus stigo, elitinis 25-35 medžiotojų būrys atvykdavo specialiu traukiniu, kurį sudarė garvežys su 1 ar 2 prikabintais keleiviniais vagonais, į Būdos stotelę miške bei neprivažiavus Kaišiadorių likdavo stovėti ant atsarginių bėgių. Kaišiadorių urėdo Povilo Malvicos sutikti medžiokliai pėsčiomis traukdavo į čia pat esančius medžioklės plotus ir per trumpą žiemos dieną suspėdavo padaryti iki 11 varymų. Urėdas P. Malvicas buvo puikus šių medžioklių planuotojas ir organizatorius.

Jis iš savo eigulių ir vietinių gyventojų surinkdavo du gausius ir tvarkingai dirbančius varovų būrius: kol medžiotojai medžiojo viename varomame plote, kitas varovų būrys pasiruošdavo varyti kitą. Medžiotojams telikdavo trumpiausiu keliu užėti ant naujos šaudymo linijos ir pagal sutartą ženklą prasidėdavo eilinis varymas.

Pietums urėdienė ir girininkienė su eigulienių pagalba pagamindavo tradicinį itin skanų bigosą ir sutartu laiku sutartoje miško aikštelėje medžiotojų laukdavo prie užkurto laužo. Pagrindiniai medžioklės objektai tada buvo kiškiai ir lapės. Elnių šioje didžiagirėje iš viso nebuvo. Pirmąjį briedį buvo leista nušauti tik 1937 m. Jį individualioje medžioklėje sumedžiojo žemės ūkio ministras Stasys Putvinskis. Šernų ir stirnų populiacijos irgi dideliu gausumu nepasizymėjo. Todėl paprastai ir į šiuos žvėris medžiokliai galėjo tik pažiūrėti. Tačiau kiškių per tokias medžiokles krisdavo kelios dešimtys. Sovietmečiu didžiagirėje reprezentacinių medžioklių neliko, nes jos buvo perkeltos kiek arčiau į Vilniaus pusę esantį Strošiūnų šilą. Bet palikime reprezentacines medžiokles ir grįžkime į senesnius laikus.

Rytines didžiagirės ribas suformavo Rumšiškių, Gudienos (Kaišiadorių), Palomenės, Krivonių, Žaslių dvarų, jų palivarkų ir kaimų valdos, plytinčios netaisyklingoje plačioje juostoje nuo Zubiškių-Čiobiškio prie Neries iki Nemuno tarp Strėvos ir žemiau esančių

Tarpukariu Rumšiškių miškuose ir atskirtame nuo masyvo Davalgonių miškelyje buvo reprezentaciniai Lietuvos prezidento A. Smetonos ir Vyriausybės medžioklės plotai (iš K. Markevičiaus kolekcijos)

Rumšiškių. Nemažai gyvenamųjų vietovių šioje juostoje minima kryžiuočių karo kelių aprašymuose. Tad maždaug XV a. čia galėjo nusistovėti stabili riba tarp didžiagirės ir žemės ūkio naudmenų. Vėliau iki valstybės žlugimo iš rytų pusės į masyvą dar įsiterpė keli kaimai: I ir II Pravieniškės, Beištrakiai, Pašuliai, Šukiškės, Livintai, Gaižiūnai, o centrinėje bei vakarinėje dalyse pagausėjo atskirų kaimelių bei vienkienių. Daugiausia dvarviečių ir jų nuosavybėje esančių miškų susitelkė šiauriniame pakraštyje prie Neries.

Tiek ATR laikotarpiu, tiek valdant carinei imperijai daugiau kaip pusė didžiagirės miškų išliko valstybės nuosavybė, nors atskiri didikai (Tiškevičiai, Kosakovskiai, Ekmanai, Romeriai) valdė gana didelius miškų plotus, tačiau tiksliai jų valdytų miškų lokalizacijos nepavyko nustatyti.

Intensyvią miškų eksploataciją medienos ir jos gaminių eksportui liudija net penki išlikę Būdų kaimų ir vienas vienkiemio pavadinimas, upelis Būdupis ir dvi masyvo dalys jo šiaurėje ir pietuose, vadinamos Būdų miškais (bendras plotas arti 3 tūkst. ha). Be to, prie Neries, aukščiau ir žemiau Jonavos, išlikę du Tartokų kaimai, kur veikė senovinės vandens jėga varomos lentpjūvės. Carizmo laikmečiu miškų eksploatavimas itin suintensyvėjo XIX a. viduryje, kai per miškus buvo nutiestas Peterburgo-Varšuvos geležinkelis, o ypač nuo 1903 m., kai iš didžiulės Kauno girininkijos atskirta Rumšiškių girininkija. Pagal 1907 m. carinės statistikos duomenis, Rumšiškių girininkijos pajamos iš ploto vieneto buvo pačios didžiausios tarp visų Vilniaus-Kauno gubernijos girininkijų ir siekė 10,06 rub. iš 1 deš. (1,092 ha), kuomet gubernijos vidurkis sudarė 3,80 rub. Tokias pajamas galėjo užtikrinti ne tik našūs medynai, bet dar ir buvusi šiuose miškuose ažuolų priemaiša.

Prie miško darbų papildomai užsidirbo daugelis vietinių gyventojų ne tik per carizmą, bet ir tarpukariu. Kai buvo priimtas sprendimas šiame masyve įrengti pagrindinį Lietuvos kariuomenės poligoną, užimant šiam tikslui 8 585,6 ha plotą, tai palietė ir vietinių gyventojų interesus. Pagal Linos Kasparaitės (2012 m., Gaižiūnų poligono įsteigimo (trečiojo XX a. dešimtmečio pabaiga) tyrimų medžiagą, be valstybinių miškų, į planuojamo poligono teritoriją pakliuvo 6 kaimai ir 7 vienkiemiai, kurių žemes reikėjo išpirkti ir iškelti žmones. Poligonui numatyta plote, be valstybinių miškų, buvo apie 1 800 ha privačių žemių, 150 ūkių ir 400 gyventojų. Be daugumos gyventojų nurodytų pajamų iš uogavimo ir grybavimo, nemaža dalis jų dar gaudavo iš miško kirtimo bei išvežimo, o keletas dar ir iš kelmų rovimo bei smalos varymo darbų. Valstybė šias privačias žemes išpirko ir perdavė poligonui. Dalis jų vėliau apaugo mišku.

Pokariu pamiškėse ir tarpgiriuose buvę kaimai itin kentėjo nuo represijų, o penktojo dešimtmečio pabaigoje buvo varu suvaryti į kolūkius. Aplink didžiagirę įkurti „Raudonosios vėliavos“, „Komunarų“, „Vorošilovo“, „Stalino“ vardo ir dar kiti kolūkiai. Iš jų vienas simboliniu „Naujo gyvenimo“ vardu pavadintas kolūkis apėmė vien didžiagirėje įsiterpusius 8 senus miško kaimus: Beištrakių, Guronų, Kieliškių, Livintų, Mockūnų, Pašulių, Šilinių ir Šukiškių. Prieš karą čia vyravo smulkūs ūkiai, kaimų žemės sudarė 1 358 ha, buvo apie 200 sodybų su 1100 gyventojų, kurių nemaža dalis uždarbiavo miškuose. Pagal Vidmanto Zabarausko 2008 m. surinktus duomenis, 1947 m. kaimų gyventojų buvo sumažėję iki 914, o iš viso nuo 1945 iki 1951 m. iš šių kaimų 50 asmenų buvo įkalinta, 89 asmenys ištremti.

Dėl prievartos, žmonių praradimų, prastos tarpumieskių žemės kokybės ir bendros tuometinės padėties „Naujo gyvenimo“ kolūkio rodikliai buvo prasciausi visame Kaišiadorių rajone ir darė gėdą rajono valdžiai. Kadangi jos pastangos pagerinti „Naujo gyvenimo“ gamybinius rodiklius nedavė jokių vaisių, nerasdama kitokios išeities 1959 03 24 valdžia kolūkį likvidavo ir su visais gyventojais, žemėmis bei kitu turto perdavė Kaišiadorių miškų ūkiui, kuris iš „dovanos“ suformavo savo „pagalbinį ūkį“ – pastarasis turėjo užauginti pašarų miškų

Sovietmečių poligonas išplėstas, o ir dabar jam priskirtas daugiau kaip trečdalis didžiagirės ploto

ūkio arkliais ir užsiimti kita žemės ūkio veikla. Pagalbinio ūkio rodikliai dar labiau suprastėjo nei kolūkio, bet jie jau nebuvo rodomi rajono kolūkių veiklos suvestinėse, o žemės ūkyje patirtus nuostolius padengdavo pajamos iš miškų ūkio... Žmonėms gyvenimas gerokai pagerėjo, nes jiems atsirado galimybių kažkiek išplėsti vadinamą asmeninį ūkį ir gauti daugiau pajamų nei buvusiam kolūkyje.

Dalis vyrų perėjo dirbti nuolatiniais darbininkais į miško ūkį, tačiau sodybų tuštėjimas tęsėsi, jaunimas ieškojo naujų veiklų miestuose. Miškų ūkiui, beje, nesinorėjo nuolat dengti minėtus nuostolius, tad po 18-os tokio „gaspadoriavimo“ metų pagalbinis ūkis 1977 m. buvo panaikintas. Dalis jo žemių perduota Livintų medelyniui, dalyje įveistos pušies ir eglės sėklinės plantacijos, dalis palikta darbuotojų tarnybinėms daloms ir gyventojų asmeniniam ūkiui, dalis apsodinta mišku, dalis perduota „Vienybės“ kolūkiui.

Po Nepriklausomybės atkūrimo prasidėję restitucijos bei žemės reformos procesai ir kiti esminiai pertvarkymai kiek ženkliau pakeitė ir miškų nuosavybės formas, bet sodybų tuštėjimo nesustabdė. Pagal V. Zabaraušką, 2000 m. minėtuose kaimuose buvo likę 211 gyventojų, o pagal 2011 m. gyventojų surašymo duomenis, t. y. po dešimtmečio, jų dar sumažėjo iki 162 žmonių.

Dar daugiau privačių žemės ūkio naudmenų buvo „sukolūkinta“ šiauriniuose di-

džiagirės pakraščiuose prie Neries ir kai kuriose kitose vietose, bet vėliau jos įvairiais būdais perduotos valstybiniam miškų ūkiui ir apsodintos arba vietomis savaime apaugo mišku. Nemaži plotai perduoti steigti kolektyvinius sodus Kauno ir Jonavos gyventojams. Sovietmečiu didžiagirės teritorijoje miškų apaugusi žemė padidėjo daugiau kaip 4 tūkst ha., o visas masyvas tapo daug kompaktiškesnis. Padidėjo ir bendras plotas.

Buvę Lietuvos kariuomenės poligono plotai sovietų kariškių be didesnių ceremonijų buvo dar labiau išpūsti. Ruklos-Gaižiūnų desanto mokymo centras ir Gaižiūnų šaudymo poligonas padidintas iki 12 877 ha. Vakarinėje masyvo pusėje, piečiau nuo dabartinio Kauno aerouosto pakilimo tako, 560 ha užėmė Karmėlavos raketų techninė bazė su 4 raketų paleidimo aikštelėmis ir visa reikalinga infrastruktūra. Apleisti šios raketinės bazės statiniai nugriauti tik 2020 m. Toliau į Jonavos pusę Dumsių seniūnijos teritorijoje buvo antroji – Gulbiniškių arba rytinė Karmėlavos balistinių raketų bazė, kuri užėmė 148 ha plotą. Ji pastatyta apie 1960 m. Teritorijoje suskaičiuojama apie 100 įvairios paskirties statinių. Čia buvo įrengta didelio galingumo raketų nešėjų ir branduolinių galvūčių saugykla, priežiūros dirbtuvės, specialaus autotransporto garažai, degalinės, požeminės slėptuvės, štabas, kareivinės ir raketų paleidimo aikštelės Tokiu būdu vien kariniams objektams atiteko beveik 44,5 proc. masyvo teritorijos, o Gaižiūnų-Rumšiškių miškai tapo labiausiai militarizuota didžiagire vadinamoje Lietuvos TSR. Nors raketų bazės po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo sunyko, poligonas ir mokomosios karinės teritorijos išliko, o Gaižiūnų-Rumšiškių didžiagirė ir toliau išlieka labiausiai militarizuota iš visų Lietuvos didžiagirių.

Sovietmečiu (1965 m.) girios pakraštyje netoli Jonavos pastatytas chemijos pramonės gigantas – „Azoto“ (vėliau „Achema“) gamykla, kuri vyraujančių vėjų kryptimi teršalais prazūdė beveik tūkstantį ha spygliuočių ir pažeidė dar per du tūkstančius ha kaimyniniame Upninkų-Santakos miškų masyve.

Sumažinus taršą miškų džiūtis sustabdė, bet toks objektas didžiagirei neteikė patrauklumo. Kiek toliau už „Achemos“ į rytus, apsupta Gaižiūnų šilų bei arti Neries

įsikūrusi Ruklos gyvenvietė turėjo galimybių tapti kurortu, bet jau tarpukariu likimas senam kaimeliui lėmė pradėti karinio poligono satelito karjerą, o sovietmečiu Rukla tapo uždaru kariniu miesteliu, kuriame apsigyveno sovietų kariškiai. Po Nepriklausomybės atkūrimo apleistose patalpose kūrėsi Lietuvos kariškiai, buvo dislokuotas besirodijantis JAV sausumos pajėgų kuopos padalinys, NATO priešakinių pajėgų bataliono kovinė grupė, o nuo 1997 m. pradėjo veikti Lietuvoje negarsėjantis patrauklumu Pabėgėlių priėmimo centras.

Patrauklumo didžiagirei taip pat nesuteikė kitoje jos pusėje – II Pravieniškių kaimelyje dar tarpukariu įsteigta priverstinių darbų stovykla. Plėsdamasi ji apėmė ir I Pravieniškes, keitė pavadinimus ir mūsų laikus pasiekė per paskutines „krikštynas“ oficialiai įvardinta kaip „Pravieniškių pataisos namai – atviroji kolonija“.

Šiaurės vakariniame didžiagirės pakraštyje įsikūrusio Kauno civilinio aerouosto pakilimo-nusileidimo takai taip pat nemažame plote drumsčia girios ramybę. Be to, lėktuvams takai įrengti ir kariniame poligone. Tačiau dar negatyvesnę įtaką aplinkai, ypač didžiagirės gyvūnijai, daro ją kertančios labai judrios Vilniaus-Klaipėdos ir Kauno-Zarasų automagistralės bei, be minėtos geležinkelio linijos, dar dvi iš Kauno ir iš Kaišiadorių į Jonavą nutiestos linijos. Pastarosios statytos daugiausia karinėms reikmėms. Negatyvią automagistralių įtaką kažkiek sumažino po Nepriklausomybės įrengtos miško užtvartos vielinio tinklo tvoromis nuo važiuojamųjų dalių bei iškastos pralaidos po kelių danga varliagyvių ir kitos smulkiosios faunos migracijai.

Bene vienintelis patrauklus ir nuo seno gausiai žmonių lankomas yra pietinis didžiagirės pakraštys, besiremiantis į Kauno marias. Tai iš tiesų rekreacijai tinkamiausia didžiagirės dalis. Sovietmečiu čia veikė didžiausia Lietuvoje vasaros pionierių stovykla, kuri „prichvatizacijos“ laikais sunyko. Dabar savo rekreacine ir kultūrine reikšme išsiskiria pietrytinėje girios dalyje, prie Rumšiškių miestelio, įsiterpęs Lietuvos liaudies buities muziejus, suteikiantis lyg ir natūralų girios kaimo tęsinį. Muziejus pradėtas kurti 1966 m., pirmosios ekspozicijos atidarytos 1974 m. Visas šis patrauklus ir vaizdingas didžiagirės pakraštys įeina

Gastilionių ąžuolas.

Autorius Vilensija – Mano darbas, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=20329090>

Karčiupio ąžuolas.

Autorius Vilensija – Mano darbas, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=19508409>

į Kauno marių regioninio parko sudėtį.

Be šios RP dalies, masyve dar yra daugiau saugomų teritorijų: Būdos botaninis - zoologinis draustinis (791 ha), Palaraisčio telmologinis (342 ha) ir Lomenos kraštovaizdžio (532 ha) draustiniai. Tačiau pabrėžiame, kad bent iki XXI a. pradžios Gaižiūnų-Rumšiškių masyvas buvo mažiausiai saugomų teritorijų turinti Lietuvos didžiagirė. Bet XXI a. pradžioje įdėmiau pasižvalgę po šios didžiagirės miškus ir patyrinę jos biologinę įvairovę gamtosaugininkai surado per šimtą kertinių miško buveinių sklypų, o svarbiausia Būdos-Pravieniškių masyve kaip NATURA2000 teritoriją išskyrė Būdos-Pravieniškių biosferos poligoną, apimančią net 5173,5 ha. Di-

džiagirėje išskirta viena paukščių apsaugai (Kauno marių RP dalis) ir 7 buveinių apsaugai svarbios teritorijos, sudarančios 7769 ha.

Didžiagirėje yra keli valstybės bei savivaldybių saugomi gamtos paveldo objektai, tarp jų gana išpūdingi medžiai: Rumšiškių ąžuolas, Rumšiškių pušis ir Gastilionių ąžuolas. Labai įdomios ne taip seniai dėl atsiradusių Kauno marių susiformavusios trys atodangos (Davalgonių, Gastilionių, Strėvos). Iš viso didžiagirėje ir jos artimoje aplinkoje yra per 20 įvairių gamtos ir kultūros paveldo objektų bei keletas rekreacinių takų. Rekreacijai tinkamas, vietomis siekiantis ne tik Neries slėnį, bet ir pačią Nerį - šiaurinis didžiagirės pakraštys nuo Kleboniško iki Jonavos.

Tačiau galima sakyti, kad šias vietas yra užkariavę Kauno ir Jonavos gyventojų kolektyviniai sodai, tad čia didžiagirės gėrybėmis daugiausia naudojasi sodų savininkai.

Miškininkystės požiūriu vertingi Kauno marių pakrantių apsauginiai želdiniai, kurių tikslas – stabdyti po patvenkimo prasidėjusią Kauno marių krantų eroziją ir kartu atlikti rekreacinę – estetinę funkciją. Jie buvo įveisti 312 ha 1959-1961 m. Želdinimui naudotos beveik visos vietinės medžių rūšys ir daugiau kaip dvi dešimtys krūmų bei introdukuotų medžių rūšių, įvairios mišrinimo bei išdėstymo schemos. Praėjus po želdymo darbų maždaug 60-mečiui išryškėjo sėkmingi, mažiau sėkmingi ir kai kurie visiškai nesėkmingi įdomaus praktinio eksperimento variantai. Tad pažintis su Kauno marių apsauginių – rekreacinių želdinių šiandienine būkle rekomenduotina kiekvienam miškininko profesiją pasirinkusiam specialistui.

Apibendrinant trumpai, galima sakyti, kad Gaižiūnų-Rumšiškių miškai – daugiausia nepatrauklių objektų turinti ir mažiausiai plačiai visuomenei žinoma Lietuvos didžiagirė. Tačiau dėl miško augaviečių ir medynų rūšinės struktūros įvairovės bei racionalaus ūkininkavimo ji ne tik atlieka svarias socialines funkcijas, savitai pridengdama ir bent iš dalies neutralizuodama šių objektų neigiamą poveikį aplinkai, bet ir išsaugo ekologinio pobūdžio vertybes, visų pirma augalijos įvairovę, ekonominę, o prie Kauno marių ir rekreacinę bei gamtosauuginį potencialą.

Knygos „Lietuvos didžiagirės“ ištraukos spausdinamos su autorių Algirdo Bruko, Gintauro Mozgerio ir leidėjo Dainiaus Šerono sutikimu.

Siūlome prenumeruoti žurnalą „Mūsų girios“ 2025 metais!

- Internetu - www.musu-girios.lt (nuspaudžius skydelį *prenumerata*);
- El. paštu - info@musu-girios.lt, rimondas@musu-girios.lt;
- Telefonu - +370 687 10616; ▪ Visuose Lietuvos pašto skyriuose.

PRENUMERATOS KAINA:

1 mėn. – 5 Eur, metams – 60 Eur; su nuolaida: 1 mėn. – 3,50 Eur, metams – 42 Eur.

Aš nenustosiu gyventi

Prieš 99-ius metus kovo 13 d. gimė vienas mano dėstytojų, miškininkas POVILAS ŽLIOBA.

Gimtadienio proga su dar keliais dėstytojais, jubilato kolegomis, nuvykome į Vievio senjorų globos namus pasveikinti ilgaamžio senolio. O Povilas, kaip pagal savo metus, laikosi nuostabiai – didesniu šriftu skaito be akinių, girdi be klausos aparatų, vaikšto vos lazduke pasiremdamas. Sakosi, ir be lazdukės galėtų, bet jam taip tvirčiau. Kai užkramtėm gaivaus vyšnių pyrago ir atsigėrėm į Povilo sveikatą nealkoholinio šampano, jubilatas išsitraukė bene aštuonių stulpelių eilėrašį ir garsiai su intonacija mums perskaitė.

Kokia gi ta ilgaamžiškumo paslaptis? Kaip sulaukti ne tik tiek metų, bet dar ir atrodyti padoriai, ir judėti, skaityti, domėtis viskuo kaip Povilas? Kada jo bepaklausi, kaip gyvenęs, atsakys – gerai! Kitaip ir būti negali, viskas gerai, viskas taip kaip turi būti! Štai jo atsakymai.

Niekada nedejuos, nenusimins, bent prie žmonių neparodys, kad jam sunku. Optimistas beribis! O kiek neteisybės patyręs, kiek nuoskaudų, skriaudos savu laiku ištveręs. Kaip galima šitaip paleisti nuoskaudas ir atleisti skriaudėjams? Juk per juos ir gyvenimas gal kitaip būtų pasisukęs. Tai žmogaus vidinės stiprybės talentas – nesinešioti akmens užanty, pamiršk kas buvo bloga, ir gyvenimas tave mylės.

Povilo didžioji meilė visada buvo miškas. Ir dabar, gyvendamas globos namuose, vienas tvarkydamasis savo erdviame, šviesiame kambaryje, stebi už lango augančius medžius, naujai pasodintus krūmelius, paukštelių lesyklėles. Sako: „Aš gal norėčiau pagenėti šakas, paskabyti žolę, bet mane vis sulaiko“. Kiek žmogus dar turi noro, meilės gyvenimui, kad vis dar tiesia rankas į medį, į žolę! Kitas tik gulėtų lovoje ir knygą skaitytų, arba televizorių stebėtų, bet Povilo kasdienis ekranas – už lango esanti gamta, lakstantys vaikai, dirbantys žmonės. Sako: „Kartais vaikai žaisdami įmeta kamuolį per tvorą ir man taip norisi atgal permesti, bet tuoj pribėga slaugytojai“. Taip, globos namų komanda ten ištis šauni – visi senjorai stropiai prižiūrimi, mylimi, saugomi nuo pernelyg stiprios fizinės veiklos. Todėl ir Povilą saugo, net kamuolio neleidžia permesti, nes metų vis tik 99-eri! Ir kai naujieji bičiuliai kartais skundžiasi, jog gyvena nesmagiai, aptverti aukšta tvora, Povilas jiems atsako: „Tu žiūrėk ne į tvorą, o kas už tvoros!“

Ant plačios kambario palangės guli ne krūvelė, bet geroka krūva knygų. Apie mišką, istoriją, žmonių likimus. Jis iki šiol prenumeruoja miškininkų žurnalą „Mūsų girios“. Truputį gėda už kai kuriuos šiandien dirbančius miškininkus, Lietuvos miškininkų sąjungos narius, kuriems neįdomu ką rašo vienintelis, specifinis jų profesijos žurnalas... Tačiau Povilui įdomu, jis perskaito kiekvieną eilutę ir vėliau pokalbiuose su buvusiais kolegomis, studentais diskutuoja, neatsilieka nuo gyvenimo. Gal todėl jis ir senų nuoskaudų nesinešioja, nes reikia atlaisvinti vietą naujoms žinioms, naują smalsumą patenkinti.

Žvelgiu – ant knygų krūvos lietuvių kalbos ir gramatikos žodynas. Taip, taisyklinga gimtoji kalba visad buvo Povilo prioritetas. Kirčiai, gramatikos taisyklės – nepamenu, kad per jo paskaitas būtų ištartas netikslus žodis. „O čia, – verčia šalia gulintį storą, kietų viršelių knygą, – lotynų kalbos žodynas“. Ojoj, nustėrstu – šitoks žinių lobynas! Mano dėstytojas greičiausiai iki šiol išvardintų visus augalus lotynų kalba. Betgi jam 99-eri! Atrodo, kam vis dar laužyti liežuvį ir varginti savo atmintį? Bet Povilui reikia, jis negali nieko neveikti.

Štai, galbūt tai ir yra ilgaamžiškumo paslaptis! Privalai kažką nuolat veikti, domėtis, judėti. Ir ne tik privalai, bet turi pats to norėti. Turi norėti gyventi gyvenimą. Kūnui dažnai magą pasiduoti, jam sunku, knieti verkauti, vaitoti, bet jei stipri dvasia veda pirmyn, didėjančiam metų skaičiui imi nebeteikti reikšmės. Tegul tie skaičiai didėja, o AŠ nenustosiu gyventi!

Jūratė VITKAUSKAITĖ

Ažuolas, Eglė, Rimas ir girininkas Napalys

JŪRATĖ VITKAUSKAITĖ

Praūžė griausmingais šuorais Vilniaus knygų mugės aidai! Kaip jūra neri-mastinga savo putotus vandenį veržliai išnešė toli krantuosna, taip au-toriai, rašytojai ir leidėjai išliejo savo metų metais sukauptą turtą ant skaitytojų pečių. Taip ir turi būti – abipusė nauda ir pasitenkinimas tiek emo-ciniu, tiek materialiniu atžvilgiu.

Mane sudomino praeitų metų pabaigoje Valstybinių miškų urėdijos užsakymu naujai išleista knygelė „Ažuolas ir Eglė“. Autorius – vaikų literatūros rašytojas To-mas Dirgėla. Gyvai tos knygelės nevarčiau, tik internete pasidomėjau jos viršeliu, trumpai nusakyti turiniu, dailininkės piešiniais ir, žinoma, visu apipavidalinimu. Knygelė skirta jaunajai kartai supažindinti su miškininko darbu, kasdienybė, iššūkiais ir pavojais, kaip įvardija pati VMU – jaunosios kartos švietimui ir ryšio su gamta bei mišku puoselėjimui. Pritariu, šviesti jaunimą gamtos tematika šiais laikais jau nebe profilaktika, o būtinybė.

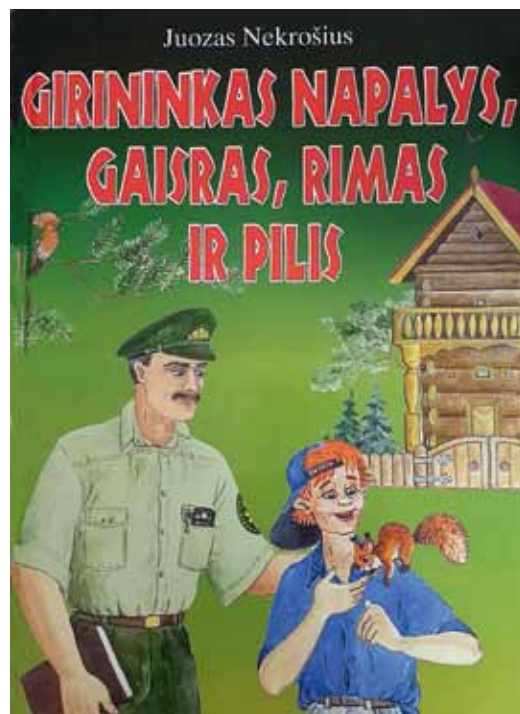
Leidinyje, kaip ir priklauso gamtininkams, vyrauja žalia spalva. Piešinukai pa-prasti, bet modernūs. Pavadinimas – simboliškai susieti medžių ir žmonių vardai. Gražu. Knygos žanras subtilus – „Miško detektyvas“. O kaip kitaip sudominsi vaiką paimti skaitinį į rankas? Dabar net suaugusieji tokie išrankūs, tai kurgi vai-kas žiūrės vien į gėlytes ir paukštelius. Šiais, visko pertekliaus laikais reikia kažko, kas patrauktų dėmesį, suintriguotų. Štai detektyvas – jau kažkokia intriga, mįslė. Kaip ir gaisras. Ar pavyks, ar nepavyks? Kas nugalės? O gal viskas pražus? Čia jau autorius turi pasistengti, kad jaunoji karta sugebėtų išlaikyti dėmesį ir perverstų knygelę iki paskutinio lapo.

Apie gaisrą prašnekau ne be reikalo. Išvydusi VMU skelbiamą „Ažuolo ir Eglės“ viršelį, grįžau savo gyvenimo puslapiams į 2003 metus. Toli. Tačiau kaip tik tada paėmiau į rankas pirmą tuometinės Generalinės miškų urėdijos rūpesčiu išleistą knygelę. Irgi žalia, kietais viršeliais, netgi didesnio formato, ir piešinukai ne modernūs, o labiau klasikiniai. Toji knygelė buvo dar ir eiliuota, žinoma, vaikams – „Girininkas Napalys, gaisras, Rimas ir pilis“. Autorius – poetas, žurnalistas, visuomenės veikėjas, dažnai rašęs gamtos temomis, taigi mylėjęs gamtą Juozas Nekrošius. Dabar jau amžinatilsį.

...2003 metų Kalėdinė šventė miškininkų vaikučiams.

Šaltą gruodžio pabaigos popietę, erdviame tuometinės Kėdainių miškų urėdijos hole, susirinko tuntas mamų su savo pypliais. Žinoma, ir vienas kitas tė-velis dėl skonio figūravo. Holo centre įvairiaspalviais žaisliukais žybsėjo vos ne lu-bas remianti žaliaskarė.

Su smagiais vėpūtiniais, trepsėdamos sniegą nuo batų mudvi su dukrele įsiveržėm pro lauko duris vidun. Čia akordeono dumplėmis linksmą polkute jau pliekė vienas iš miškų urėdijos darbuotojų, o miškų saugos inžinierė dai-nuodama nuotaikingai mosikavo rankomis. Mamytės su savo pumpurėliais susėdusios pasieniais dairėsi, kiti nustebę ir išsižioję spoksojo į muzikuojančius, dar kiti pupuliai pasidavę šokiui staidėsi vidur holo. Mudvi su dukra vos spėję išsinerti iš pūkinio kombinezono, greit buvom įtrauktos į bendrą šokių ratelį. Ir prasidėjo: darom taip, darom anaip – reikia gi Senį Šaltį prisivilioti! Ne tiek Senis vaikams rūpi, kiek išsipūtęs raudonas dovanų maišas! Ilgai nebandęs mūsų kantrybės, pasirodė ir augalotas, baltabarzdis Senis. Numetė savo maišą po eglę,

vos dovanos nepabiro! Vėlgi užduotėlės, eilėraštkai ir galų gale – sukišo rankas maišan ir ėmė traukti po... knygelę! Apstulbau! Argi tokiems mažyliams gera dovana? Jiems kokio žaisliuko reikėtų! Bet Senis turbūt geriau žino – traukia knygelę ir saldinių maišelį prideda. Ką gi, paėmėm ir mes su mažyle dovanėlę. Jau norėjom eiti, tik Senis sustabdė ir sako dukrai: „O broliukas kur? Lauke vėžinasi?“ Šast – antrą tokią pačią knygelę saldinais pagardintą! Visiškai pritrenkė mane – dvi vienodos knygos vos kalbėti pradėjusiai mergelei skujelei, o broliukas giliukas dar tik pusės metų lauke vežimėlyje į akį pučia. Bet, dovana yra dovana, atgal gi nebruksi.

Grįžom į savo viensėdiją, atokiausiai nuo miesto ir iš visų kitų girios namų stūk-

sančią „starinską“ pamiškės girininkiją. Ugnelė užkurta prieš išvykstant smagiai plazdena, namie šilta, jauku.

Vos spėjau šlepetėn įsliuogti, kai mano-ji dukružėlė stvėrė knygeles ir prilipo prie manęs – skaityk, mama! Tad skaitėm, vartėm, paveikslėlius aptarinėjom, diskutavom apie knygelės vaikų elgesį, kol mergelė skujelė pati išmoko skaityti ir savo broliukui giliukui visą savo miško pasakos patyrimą perdavė.

Laikui bėgant ėmiau labai branginti tą žaliąją knygą. Juk ji ne šiaip leidinys apie gamtą, paukštėlius ir žvėrelius. Tai daug kam nežinomas, nesuprantamas, mįslėm ir nežinomaisiais užkoduotas miškininkų pasaulis. Ji apie tuos žmones, kurie be galo myli medžius, visą gamtą, rūpinasi ir pergyvena, rankom išglosto kuo ne kiekvieną

medį, kol užaugina mišką. Jie pergyvena ir aukojasi gaisrų metu, neskaičiuoja darbo laiko valandų, rizikuoja brakonierių suktybėmis, kaip aprašoma „Ažuolo ir Eglės“ miško detektyve. Nėra taip paprasta būti miškininku, ypač šiomis dienomis – kai valdantieji reikalauja paklusnumo, o tu nori išlikti sąžiningas sau ir medžiams. Vos ne kiekviena diena miškininkui – savotiškas detektyvas. Išvairuoti laivą per audras kapitonui – didis iššūkis.

Labai įdomu lyginti šias dvi žalojo pasaulio įkvėptas knygeles. Skirtingi autoriai, skirtingas žanras – proza, poezija, dailininkė kita. Tačiau knygos esmė nepasikeitė. Daugiau nei po 20 metų ji išliko ta pati – žalia, trapi ir globojanti. Mišką mylinčių žmonių rankos užaugina medį didelį ir stiprų.

ELMIAWOOD

5-7 JUNE 2025

Jönköping | Sweden

**Buy a
ticket**

Where innovation and forestry grow

Experience a world-class demo fair held entirely in the forest, where you can see and test forestry machines, tools, and innovative technologies in their natural environment.

Visit Elmia Wood – the leading business arena for innovative and sustainable forestry of the future.

 Elmia

More information and tickets at
elmiawood.com

Edukacinis užsiėmimas „Miško pojūčiai“

Šiuolaikiniame technologijų pasaulyje žmonės vis labiau tolsta nuo gamtos: mažėja poreikis aplankyti mišką, pažinti jo nepaprastus stebuklus. Prarandant ryšį su mišku, prarandamas ir tikrasis lietuvių savitumas. Tad labai svarbu nuo mažens vaikui padėti suprasti, kad miškas yra vertybė, suteikianti ne tik neribotas pažinimo galimybes, bet ir ramybės, atgaivos, žadinanti smalsumą, norą pažinti įvairias gyvybės formas. Norint vaikus sudominti, neužtenka vien pasakojimų – labai svarbu kurti vaiko ir gamtos santykį per patirtis. Per praktinius potyrius jie skatinami geriau pažinti mišką ir jame esančią gyvąją gamtą. Priešmokyklinio ugdymo „Nykštukų“ grupės vaikai turėjo nepaprastą galimybę pažinti mišką edukaciniame užsiėmime „Miško potyriai“, kurį vedė VĮ Valstybinių miškų urėdijos Kretingos regioninio padalinio miško auginimo specialistė Gražina Baniienė.

Vaikų pažintis su mišku prasidėjo nuo specialistės užduoto klausimo, kokių yra Lietuvoje miškų. Vaikai sakė, kad pažįsta spygliuočius, lapuočius medžius, įvardino kokius. Stebėdami skaidres, klausydami pasakojimo jie sužinojo, kad miškai, pagal tai, kokie medžiai auga, yra skirstomi į lapuočius, spygliuočius ir mišrius miškus.

Įdomiausia užsiėmimo dalis vaikams buvo, kada jie galėjo pamatyti, paliesti, užuosti, išgirsti ir netgi paragauti miško. Miško auginimo specialistė supažindino su spygliuočiais medžiais. Vaikų smalsumą sužadino įvairaus dydžio konkorėžiai. Jūs liksdami, uostydami, laikydami rankose, lygindami dydį bandė spėti, kurio spygliuočio medžio konkorėžį laiko. Kartu su miškininke išsiaiškino, kad didžiausi yra svetimžemės juodosios pušies, ilgiausios eglės, mažiausi paprastosios pušies kankorėžiai. Įdomu buvo tyrinėti ir skirtingas spygliuočių medžių – eglės, kėnio, paprastosios pušies, juodosios pušies šakeles, išbandyti spygliukų aštrumą, pajusti sakų lipnumą, aiškintis, kodėl jie išsiskiria ir kodėl taip sunkiai nusivalo. Ypač įdomu vaikams buvo užuosti miško kvapų, uždarytų stiklainėlyje. Jie galėjo įkvėpti gaivaus pušų, Kalėdas primenančio eglės kvapo.

Užsiėmimo metų vaikai, ne tik apžiūrėjo, palietė, užuodė miško, bet galėjo išgirsti jo garsų. Užsimerkę klausėsi, kas kalena, cypsi, kala, čiulba, upsi... Tai buvo saviti paukščių balsai. Vaikai išgirdo zylę, gandrą, genį, kukutį... Labiausiai įstrigo kukučio giesmelė, nuo kurios ir kilęs paukščio lotyniškas pavadinimas *Upupa epops*. Jį vaikai puikiai įsiminė.

Pažintį su mišku vaikai tęsė jo ragaudami. Miškininkė G. Baniienė į arbatinuką sudėjo įvairiausių miško skonių: džiovintų šermukšnių, šeimamedžio žiedų, pušies spygliukų ir ąglių, avietės stiebėlių, liepos žiedų. Visą mišinį užpylus karštu vandeniu, pasklido įvairių miško kvapų, kurių vaikai galėjo įkvėpti. Vėliau visi paragavo skaniosios miško arbatos, kuri, kaip sakė vaikai, kvėpėjo avietėmis, medumi, pušimis...

Dar viena užsiėmimo dalis buvo paslaptinga miško radinių dėžutė. Vaikams labai smalsu buvo sužinoti, kas joje slepiasi, tačiau svarbiausias jausmas, kurį sukelia liečiant dėžutėje esančius daiktus. Vaikai, nematydami, ką liečia, dalinosi pojūčiais užčiuopę aštresnius, švelnesnius, kietus, minkštus, šakotus daiktus: vieni sakė, kad yra baisu, kiti, kad įdomu, malonu. Kai visi vaikai išbandė paslapčių dėžutę, miškininkė parodė, kas joje slėpėsi: vaikai pamatė plunksnas, buko sėklų dėžutes, konkorėžius, šakeles, akmenukus, stirnos ragiuką ir net gyvates, tiesa gumines.

Baigdama edukacinį užsiėmimą, miškininkė G. Baniienė vaikams palinkėjo apsilankant miške būtina mažiausiai penkis dalykus pamatyti, keturis paliesti, tris išgirsti, du užuosti ir vieną paragauti, t. y. kuo daugiau miške pamatyti, išgirsti, užuosti, bet neskubėti visko liesti ar ragauti. Šis užsiėmimas buvo puiki galimybė vaikams pažinti mišką neišeinant iš grupės, pajusti jo nepaprastą vaizdų, garsų, lytėjimo, kvapų, skonių terapiją.

Neringa MIKALOČIENĖ

JMB būrelio „Nykštukai miškinukai“ vadovė,
Kretingos lopšelio darželio „Ąžuoliukas“
Priešmokyklinio ugdymo mokytoja

Inkilai – sugrįžtantiems paukščiams

Ignalinos r. Didžiasalio „Ryto“ gimnazijos 8 klasės mokiniai kovo 10 d. dalyvavo inkilų kėlimo šventėje. Renginys vyko Ignalinos r. Tverėčiaus girininkijos Dietkauščiznos miške. Padedami Tverėčiaus girininkijos miškininkų, gimtinėn grįžtantiems sparnuočiams iškėlėme 25 inkilus.

Nuo seno kovo 10-ąją Lietuvoje minima 40 paukščių diena, simbolizuojanti jų parskridimą. Apytikriai 40 sparnuočių rūšių kasmet išskrenda iš Lietuvos žiemoti į svetimą šalį, o pavasarį grįžta. Teigiama, kad senovės lietuvių suskaičiuotų rūšių skaičius išlieka panašus. Mūsų proseneliai tikėjo, kad būtent šią dieną į tėviškę būna sugrįžę keturiasdešimt paukščių rūšių.

Mokinių mintys po šventės:

„Kartu su klasiokais kėlėme inkilus – buvo labai linksma ir malonu! Tokios veiklos ne tik stiprina mūsų bendrystę, bet ir padeda paukščiams susirasti saugius namus“.

„Kabinti inkilus yra naudinga ir smagu – tai padeda paukščiams rasti namus ir rūpintis gamta“.

„Išvyka man labai patiko, pamačiau kaip kabinami inkilai, galėjau pasivaikščioti gam-

toje su draugais. Norėčiau ir dažniau važiuoti į tokias išvykas“.

*Kęstutis VAITKEVIČIUS
Didžiasalio „Ryto“ gimnazijos
biologijos mokytojas*

Visagino „Verdenės“ gimnazijos 2b klasės vaikų mintys

Agnė Gasianec, 2b

Kajus Daraškevičius, 2b

Emilija Tirilytė, 2b

Karolina Raket, 2b

Gabrielė Kiseliavaitė, 2b

Kateryna Ozerova, 2b

Agnė: Labai patiko eiti į mišką kelti inkilėlius. Džiaugiuosi! Esu laiminga padariusi gerą darbą!

Kajus: Tai buvo saulėta ir laiminga diena, nes paukšteliai turės naujus namus!

Marija: Sužinojau daug įdomaus apie mišką. Patiko vaikščioti miško takeliu ir kabinti inkilėlius. Nors inkiliukai ir buvo sunkūs, bet aš nepavargau!

Gabija: Labai patiko nešti ir kelti inkilėlius. Įdomu stebėti gamtą! Džiaugiuosi, kad padėjau mūsų sparnuočiams!

Tėja: Buvo šiek tiek baisu, nes pūtė smarkus vėjas. Tikiuosi, kad paukšteliams patiks jų naujieji namai ir jie gyvens ilgai ir laimingai.

Mokytoja Jūratė JANKEVIČIENĖ

Tėja Domanska, 2b

Gyvenimo šventė kanariškai

EGLĖ JANULEVIČIŪTĖ-GUIMERA

Vėl apsisuko metų ratas. Kanaruose jis matuojamas nuo karnavalo iki karnavalo. Žymusis baltasis La Palmos karnavalas „Los Indianos“. Savaitė įvairiausių renginių. Nuo vaikų karnavalių eitynių, perukų dienos, ambasadorių eisenos, spalvingų renginių iki pagrindinės šventės, kuri La Palmoje vyksta pirmadienį. Tai tikrai ne paskutinė šventinio maratono diena, bet viena pagrindinių. Lietuvoje įprastai užgavėniaujama tik antradienį.

Kartą gyvenime ji verta pamatyti. Pajusti nosyje ir burnoje talko kvapą, žmonių nuotaikas, pabūti kubietiškos muzikos auroje ir paragauti cukranendrių mojito. Ir žinoma pajusti šventės dvasią, pamatyti, kad karnavalas tapo neatskiriama kanariečių gyvenimo dalimi. Tai masinis teatro spektaklis, nuostabus žaidimas, kuriame kiekvienas žmogus yra tikras aktorius. Nors į karnavalą daugybė žmonių atvyksta ne tik iš kaimyninių salų, bet ir iš žemyninės Ispanijos bei užsienio, tokioje gyvybingoje šurmuliuojančioje aplinkoje galima pajusti kanariško gyvenimo pulsą. Dėl tokio kiekio įvairiausių švenčių ir svečių net susidarė nuomonė, kad kanariečių gyvenimas tai ištisa šventė.

Tai viena simboliškiausių La Palmos karnavalo švenčių, kuri atgaivina epochą, kai anų laikų emigrantai grįžo iš Amerikos, iš Kubos. Jie grįžo atsinešdami naujų turtų, sukurtas šeimas su vaikais ir naujų papročių. Šio festivalio metu miestas gausiai prisipildo baltai apsiropusių žmonių, primenančių anų laikų eleganciją.

Centrinėse Santa Kruzo gatvėse vyksta tradicinis „talko miltų mūsų“, kurio dalyviai džiaugsmingoje ir atsipalaidavusioje atmosferoje

vieni kitus gausiai apmėto kvepiančiais talko milteliais. Su kubietiškos muzikos ritmais, šokiais ir humoru „Los Indianos“ karnavalas suvienija visas tautybes ir pavirsta į nostalgijos kupiną šventę, simbolizuojančią grįžimą namo ir susijungimą su savo šaknimis.

Šis nuostabus reginys kasmet sužimba naujomis spalvomis, naujais podiumo vertais drabužiais ir žmonių išmone. Visuomet norisi užfiksuoti naujų nepakartojamų akimirkų. Apie karnavalą tikrai galima pasakoti kasmet, nes fotografijose užfiksuota emocija nesumeluota, nuoširdi ir kupina prasmės. Kaskart vykstu į šurmulingas sostinės gatves, pajusti šventinę dvasią, pabūti šio džiaugsmo epicentre. Šiomet net nusipirkau naujų apdarų. Nusipirkti jų tikrai nesudėtinga, nes visose drabužių parduotuvėse, net keletą mėnesių iki šventės, šeiminkai pasirūpina atvežti naujesnių, įdomesnių.

Užgavėnių savaitę visose Kanarų salose ir visose La Palmos seniūnijose vyksta daugybė karnavalių renginių. Jie visi ir panašūs, ir tuo pačiu skirtingi. Panašūs tuo, kad visuose skamba muzika ir liejasi mojito. Skirtingi savo dvasia. Dauguma jų spalvoti, lydimi gausių persirengėlių eitynių. Pavyzdžiui, La Palmos vakarinės dalies mieste Los Llanos vyksta spalvoto talko ir spalvotų dūmų šou. Karnavalo dalyviai vilki įvairiausių ryškių spalvų kostiumus. Tai šio karnavalo išskirtinis bruožas. Šventinę savaitę renginiai vyksta skirtingomis dienomis, kad gyventojai ir svečiai galėtų aplankyti visus. Kiek sveikata leidžia.

La Palmos sostinės karnavalas savo dvasia yra išskirtinis. Jis toks vienintelis ir unikalus, įtrauktas į švenčių paveldo sąrašą. Dėl jo

autorystės buvo net politinių kovų, kuomet kaimyninė sala jau buvo benukopijuojanti juodaodės namų šeimininkės *Tomasos* simbolinį atplaukimą ir išsilaipinimą Santa Kruz de La Palma uoste.

Apie baltųjų tradicijų atsiradimo šaknis ir šią politinę kovą ir papasakosiu. Ši tradicija prasidėjo XIX amžiuje, kai į uostą atplaukė laivai iš Kubos ir Lotynų Amerikos. Salos gyventojai, kurie prieš daugelį metų emigravo ieškodami skalesnio duonos kėsio ir grįžo į salą girdamiesi savo uždirbtais turtais ir gerovės istorijomis, buvo vadinami „indėnais“, ispaniškai los indianos. Grįžę emigrantai buvo labai elegantiški. Jie vilkėjo baltus drabužius, prabangias skrybėles. Moterys ant skrybėlių ir plaukuose segėjo gėles, ant kaklų puikavosi perlų karoliai.

Sekant šia tradicija dabartiniame karnavale žmonės rengiasi tarsi vestuvių puotai. Šiam persirengimo šou žmonės ruošiasi labai rimtai. Atšventus vieną, ruošiamasi kitų metų šou. Perkami nauji drabužiai, su skoniu derinamos detalės. Visa šeima ruošiasi apdarus derančius tarpusavyje. Tikras elegancijos paradas.

Vyrai baltais ar lino spalvos trijų dalių kostiumais, priderintais šviesiais batais, dailiomis petnešomis, šilkinėmis nosinaitėmis švarko kišenėlėje, prabangiu kubietišku cigaru dantyse ir būtinai dailia skrybėle. Moterys vilki ilgas ar pusilges kelių sluoksnių prabangias baltas, kreminės ar lino spalvos sukneles su raukiniais, mat tais laikais buvo tokios mados. Įvairiausių formų skrybėlės su dirbtinėmis gėlėmis, vualiais ir segėmis, būtinai perlų karoliai, kas matyt simbolizavo to meto ypatingą prabangą. Ypač svarbios detalės: pirštinės, rankinės, vėduoklės, plunksnų boa.

Tik pirmi žingsniai iki pagrindinių šventė dūzgiančių gatvių būna tokie elegantiški. Įėjus į šventės atmosferą visuomet kliūna porcija baltų talko miltų. Tai pats pagrindinis šventės atributas. Tai tarsi pašventinimas įeinant.

Būti neišbaltintu veidu šventės viduryje – tarsi būti vienišu tarp žmonių. Niekas nepyksta, jei netikėtai iš praeivio kliūna sauja pudros. Visuomet atsakoma tuo pačiu. O jos kliūna tikrai labai daug. Tai ir

AUTORĖS nuotraukos

kuria karnavalo šarmą. Pritrūkus talko pudros jos galima nusipirkti tiesiog gatvės baruose. Tai ir kuria karnavalo atmosferą.

Talko pudros mūšis, anot vietinių šaltinių, kurie sklendo tarsi linksmi anekdotai, atsirado XIX amžiuje, kai vienas krovininis laivas uoste paliko sugedusių miltų siuntą. Anuomet tie miltai tapo smagių tuo metu švenčiamo karnavalo elementu. Bet ši istorija buvo paneigta, nes buvo rasta XVII amžiaus dokumentų, kuriuose kalbama apie „pudravimą“ Užgavėnių pirmadienį. Manoma, kad tai pasiskolintas paprotys, paveldėtas iš Kubos odos balinimo ritualų, kad tai vis tik būdavo kažkokios rūšies miltai.

Nuo XX amžiaus pradžios ši tradicija buvo valdžios uždrausta, nes pagal to meto potvarkius jie „perdėtai trikdė viešąją tvarką“, bet įpusėjus XX amžiui šventė pradėjo savo lėtą atgimimą, miltus pakeičiant talku.

Pradžioje tai buvo tradicinis, religines šaknis turintis Užgavėnių šėlsmas prieš ilgą gavėnios laikotarpį. Tačiau karnavalo dvasia pasikeitė, kuomet šešiasdešimtaisiais grupė draugų vietinių palmerių, labai mėgstančių karnavalo šėliones, nusprendė parodyti iš Amerikos grįžtantį emigrantą. Taip metai iš metų „emigrantų“ karnavaluose daugėjo.

Praėjus net keturiasdešimčiai metų, 2003-aisiais, Santa Kruz de La Palma miesto valdžia ne tik palaimino neribotą talko kiekį, bet ir išreiškė tokio atsinaujinusio karnavalo pradininkams padėką. Tuomet ir buvo spontaniškai ir nuoširdžiai apjungti tu pagrindiniai šventės „ingredientai“ – talko milteliai ir arogantiško, elegantiškai apsirengusio emigranto iš Amerikos parodija, pageidautinai vilkinčio griežtai

balta spalva, rūkančio prabangų kubietiską cigarą, ir turintį pilnas kišenes dolerių. Tai tapo naujo La Palmos karnavalo vizitine kortele.

Karnavalo istoriją lydi ir keletas politinių kuriozų. Vienas iš jų – autorystė. Dabar šis baltasis karnavalas yra įtrauktas į istorinių bei etnografinių vertybių sąrašą, tačiau buvo bandymų jį „pertraukti“ į kitą salą, į Gran Kanariją. Užvirė ginčas tarp salų miestų valdžios. Tačiau La Palmos sostinės valdžia laimėjo. Net įvyko neeilinė Santa Kruzo de La Palmos miesto tarybos plenarinė sesija, į kurią visi nariai susirinko apsivilkę baltais *Los Indianos* stiliumi drabužiais. Buvo priimta deklaracija, kurioje ir buvo apginta La Palmos autorinė teisė į šį karnavalą. Nuo tada *Los Indianos* festivalis, baltasis La Palmos karnavalas tapo neatskiriama tik sostinės Santa Kruz de La Palma dalis. Šis festivalis tapo kultūrine sostinės dalimi ir buvo įtrauktas į visus emblemатinių renginių sąrašus. Jis tapo tiek užsienio kultūrinių interesų festivaliu, nacionaliniu turistų interesų festivaliu ir tarptautiniu turizmo interesų festivaliu.

Kadangi minėtas šventinis renginys sujungia daugybę istorinių ir etnografinių vertybių, identifikuojančių La Palmos charakterį, taip pat buvo sutarta prašyti paskelbti *Los Indianos* kultūrinės reikšmės objektu, taip sustiprinant jo svarbą paveldo ir kultūros srityje. Institucinėje deklaracijoje taip pat nurodoma, kad indėnų (*Los Indianos*) išsilaipinimas įkūnija vieną reikšmingiausių Santa Kruzo de La Palmos kultūros istorijos aspektų ir kad šis festivalis gimsta iš glaudžių kultūrinių ir emocinių ryšių, vienijančių La Palmos salą su Kuba, ypač dėl abiem kryptimis vykstančių migracijos reiškinių.

Taigi simbolinis juodaodės moters namų šeimininkės vardu *Negra Tomasa* išsilaipinimas La Palmoje tapo tik Santa Kruz de La Palma istorijos dalis. Šis simbolinis *Negra Tomasa* pasirodymas reikšdavo karnavalo pradžią. Jau pasakojau ankstesniais metais kas ta *Tomasa*. Tik priminsiu, kad *Negra Tomasa* personažai šurmuliuoja visų salų karnavaluose. Jos personažas prigijo tiek, kad tapo centrine gatvės švenčių figūra. Ji yra klasikinės gatvės personažas, toks pat klasikinės ir vakarėlių scenoje įsitvirtinęs kaip Fidelis Castro, Charlot, Angela Merkel ar ministrė Soria.

Negra Tomasa yra stiprybės simbolis. Ji gali išgyventi visus sunkumus pati ir padėti tai padaryti kitiems. Pasak jos, istorijos ir dainos žodžių, ji turi septynis gyvenimus ir yra be galo stiprios dvasios. Šios veikėjos sėkmė Kanarų karnavalinėse šventėse tik didėja. Ir dar vienas labai įdomus faktas, kad šį vaidmenį jau per trisdešimt metų La Palmoje atlieka vienas ir tas pats asmuo, tai 79-erių metų iš La Palmos kilęs Víctoras Lorenzo Díaz Molina, geriau žinomas kaip „Sosó“. Jis yra viena mylimiausių asmenybių saloje. Pagrindinis karnavalo vaidmuo jį padarė mylimu ir žinomu La Palmos žmogumi. Karnavalas tapo neatskiriama kanariečių gyvenimo dalimi. Gyvenimo švente, kuri teikia labai daug prasmės ir džiaugsmo.

Šių metų karnavalas pasipildė nauja eiseną. Vyko visų ikimokyklinio amžiaus vaikų eiseną. Paskelbta tema – džiunglės. Eisenoje dalyvavo tėvai su kūdikiais vežimėliuose, darželių auklėtojai su savo vaikučiais. Net pačių mažiausių veidukai buvo tematiškai išpaisyti atitinkamais vaidmenimis. Vieniinga tema salos sostinė pavertė į ieškotojus, atradėjus su skautų drabužiais, medžius, gyvūnus. Matyt, čia irgi glūdi gilus organizatorių sumanymas. Kad tradicija neišnyktų, tik stiprėtų, reikia ją puoselėti nuo lopšio.

Antanas Daknys

1938 01 01 – 2024 12 16

Praėjusių metų gruodžio 16 dieną, viešėdamas pas dukrą JAV, eidamas 86 metus, mirė žinomas miškininkas, ilgametis miškų kontrolierius ANTANAS DAKNYS.

Antanas gimė Pakruojo rajono, Isonių kaime. Baigęs Vilniaus miškų technikumą 1960 metais, savo darbinę karjerą pradėjo Radviliškio miškų ūkio Lygumų girininkijoje darbininku, vėliau žvalgo, girininko padėjėjo ir Gaurės girininkijos girininko pareigose. Jauną, darbštą ir sąžiningą specialistą 1967 metais Miškų ūkio ministras paskyrė dirbti Tauragės bandomojo miško pramonės ūkio inžinieriumi. Po Lietuvos žemės ūkio akademijos Miškų ūkio fakulteto baigimo 1970 metais Antanas paskiriamas Joniškio miškų ūkio vyriausioju miškininku, o prabėgus dviem metams – Joniškio miškų ūkio direktoriumi.

Turtingą miškininkavimo patirtį, įgytą dirbant įvairiose pareigose, pritaikė 16 metų vadovaudamas sudėtingam Joniškio miškų ūkiui su pertekliniu kanopinių žvėrių skaičiumi. Esant dideliame žvėrių skaičiui, ypač daug problemų buvo atkuriant ir ugdomą miškus.

Vadovaudamas miškų ūkiui, Antanas daug dėmesio skyrė miškų ūkio infrastruktūros gerinimui. Jam vadovaujant patatytos miškų ūkio ir miško medžiagos sandėlio kontoros, daug gyvenamųjų namų, bendrabutis, katilinė, vandentiekio bokštas. Pagerėjo miško kelių būklė ir miškų ūkyje dirbančių darbuotojų butis bei gerbūvis.

Nuo 1990 metų iki išėjimo į pensiją 2007 metais, Antanas dirbo Valstybinės miškų kontrolės inspekcijos vyriausiu inspektoriumi. Turėdamas didelę darbo patirtį, A. Daknys daug prisidėjo prie Nepriklausomos Lietuvos miškų kontrolės kūrimo ir tobulinimo. Vadovaudamasis praktine patirtimi, Antanas patardavo miškų urėdijų specialistams, girininkams kaip spręsti miškų ugdymo, atkūrimo problemas, gerinti jų kokybę. Jis buvo pavyzdys jauniems Valstybinės miškų kontrolės pareigūnams gerbiant miškininko profesiją, laikantis duoto žodžio.

Atsisveikindami su buvusiu ilgamečiu bendradarbiu, galime drąsiai pasakyti, kad dirbant įvairiose pareigose Antaną lydėjo orumas ir tolerancija kitų nuomonei, nes jo dėka pavykdavo taikiai išspręsti daug konfliktinių situacijų. Kasdieniniame darbe jį matydavome visuomet geros nuotaikos, trykštanti optimizmu.

Mūsų atmintyje Antanas Daknys liks kaip puikus savo srities specialistas, principingas, draugiškas, jautrus žmogus, geras vyras, tėvas, Lietuvos patriotas, tikras miškininkas.

Antanai, tegul lengva Tau būna gimtinės žemelė.

Antanas Daknys Amžinojo poilsio atgulė Pakruojo rajono Lygumų miestelio kapinėse.

Reiškiame nuoširdžią užuojautą Velionio žmonai Žibutei, dukrai Violetai, sūnui Mindaugui, anūkams ir artimiesiems.

Buvusių bendradarbių vardu – Artūras BALČIUS

Vincas Šakalys

1938 04 10 – 2025 03 16

Trumpam į žemę grįžusi žiema į savo Amžinybės šalį išsivedė 87-ajam gimtadieniui besiruošiantį VINČĄ ŠAKALĮ...

Vincas Šakalys gimė 1938 m. balandžio 10 d. Šakių kaime Molėtų rajone. Miškininko veiklą pradėjo anksčiau egzistavusioje Ignalinos girininkijoje 1960 m. Ryškus jo veiklos pėdsakas iki šiol matomas tuomet dar būsimą pirmąjį Lietuvoje nacionalinio parko teritorijoje esančioje Vaišniūnų girininkijoje: joje, vos septynerius gyvavusioje, jis pradėjo dirbti dar 1965 m. Anksčiau tai buvo sielių plukdymo ir galutinio medienos sandėlio kontora su bendrabučiu, todėl vyko daug pertvarkų. Tarp kolegų jis garsėjo savo mąsliu racionalizatorišku būdu ir estetiniais pojūčiais. Jis pirmas pritaikė miško sodinimo mašiną kelmuotoms vietovėms, kirtavietėse pradėjo sodinti mišką mašina. Jo vadovavimo girininkijai metu buvo įveista jau pagarsėjusi sėklinių pušų plantacija. Ją labai didžiavosi ir lankydavo visais paskesniais darbo Parke metais. Medeliai medelyne buvo pradėti iškasinėti racionalizavus mašinos „nagus“. V. Šakalio darbu buvo padėti pamatai girininkijos ateities

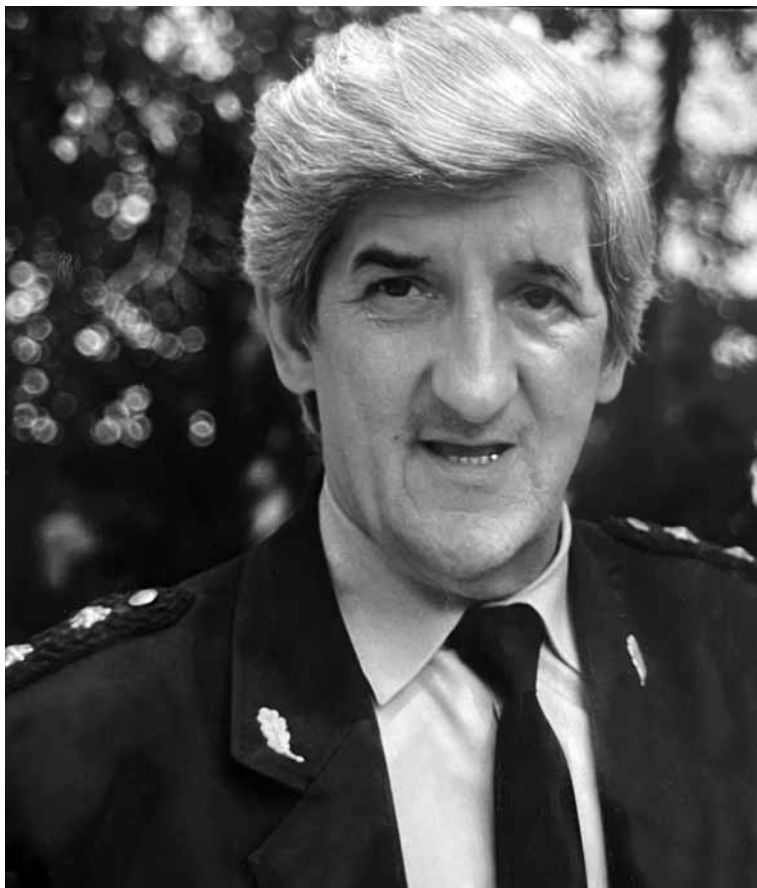
veikloms, juolab, kad girininkija išikūrusi reprezentacinėje vietoje prie aktyvaus kelio. Buvo patyręs medžioklių dalyvis. Romatiškąją miškininko sielos dalį jis tenkino augindamas dekoratyvinius medelius, rožes, žibutes ir net gėlių daigus girininkijos šiltnamiuose Ignalinos miškų ūkio girininkijų apželdinimui. Į viską Vincas žiūrėjo kompleksiskai: gražioje aplinkoje tarpo gražiai elgtis ipareigojančios mintys...

Tikėtina, kad būtent jo charakterio pilnatvė buvo patraukli pirmąjį Lietuvos nacionalinį parką kūrusiems asmenims ir todėl Vincas Šakalys buvo paskirtas pirmuoju jo direktoriumi. Praktinės patirties nei Lietuvoje, nei gretimose Pabaltijo šalyse nebuvo. Reikėjo rasti Parko vietą valstybės sistemoje, santykiuose su Ignalinos miškų urėdija, į teritoriją įeinančių administracijų, kultūros relikvų apsauga, kaimų gyventojais... Labai novatoriškai buvo Parke įdarbintų mokslinių bendradarbių pareigybų aprašai: analogų nebuvo, jie buvo kuriami darbo eigoje, sprendžiant nesibaigiančius gamtos apsaugos, karjerų sutvarkymo, lankytojų srautų, pažintinių takų ir muziejinių ekspozicijų įkūrimo, šviečiamosios veiklos visuomenėje klausimus. Tuomet dar ekologas, prezidentas Valdas Adamkus savo apsilankymo sovietinėje Lietuvoje metu, buvo ir bendravo su Parko direktoriumi V. Šakaliu. Jo vadovavimo metu 1988 m. įvyko pirmoji Bitininkų šventė Stripeikių Senovinės bitininkystės sodyboje-ekspozicijoje. Pirmajam tokio pobūdžio objekto direktoriui Lietuvoje V. Šakaliui teko įveikti ir pačius netikėčiausius Parko kūrimo iššūkius.

Vincas Šakalys LTSR nacionalinio parko direktoriumi dirbo 16 metų. 1991 m., keičiantis politinei santvarkai šalyje, pakito ir Parko pavadinimas: iš LTSR nacionalinio parko į Aukštaitijos, nes lygiagrečiai pradėti kurti kitų Lietuvos regionų nacionaliniai ir regioniniai parkai. V. Šakalys nustojo eiti direktoriaus pareigas, bet savo tvarinio nepaliko. Iki pat senjorystės dirbo jame direktoriaus pavaduotoju, vyr. miškininku, privačių miškų tvarkytoju, aktyviai domėjosi profesinėmis miškininkystės problemomis, dalyvavo seminaruose. Ilgus metus buvo renkamas Aukštaitijos nacionalinio parko profsąjungos pirmininku. Ne kartą kitų administracijos direktorių buvo apdovanotas už puikų darbą. Iki gilių senatvės buvo optimistiškas, pilietišškai aktyvus, nuolat domėjosi šalies gyvenimo aktualijomis.

Užuojauta jo artimiesiems, bendraminčiams.

Buvusių bendradarbių vardu – Dalia SAVICKAITĖ

Emanuelis Kičas

1938 06 21 – 2025 03 17

Skaudi netektis Lietuvos miškininkų bendruomenei – eidamas 87-sius metus, netikėtai Anapilin iškeliavo gerai žinomas ir gerbiamas šalies miškininkas, ilgametis miškų žinybos ekonomistas EMANUELIS KIČAS.

Emanuelis gimė Vilkaviškio krašte, Pūstapėdžių kaimo ūkininko šeimoje. Negalima nepaminėti fakto, kad gimęs buvo pakrikštytas net trim vardais – mama vaikystėje kviesdavo Rugeliu, kaimynai kreipdavosi Antanu, o bendradarbiai pažinojo tiesiog kaip Emą. Didelę įtaką profesijos pasirinkimui padarė pradinių klasių mokytoja, padovanojusi knygą apie miškus ir joje užrašiusi „Rugeliui, svajojančiam apie jūrą, bet linkiu tapti miškininku“. Taip pat ir dėdė Liudvikas Kičas, nemažai metų girininkavęs Pakruojo miškuose.

Karo metais mažąjį Emanuelį su šeima vokiečiai ištrėmė prie Gdansko. Grįžus į Lietuvą 1948 m., reikėjo vyti bendraamžius moksloose. Gavęs brandos atestatą, 1958 m. dvidešimtmetis jaunuolis įstojo į LŽŪA studijuoti miškininkystės. Mokslus nutraukė šaukimas į sovietinę kariuomenę. Atitarnavęs joje ir vėl sugrįžęs į studijas, 1967 m. LŽŪA Miškų ūkio fakultetas buvo baigtas. Čia jis apgynė diplominį darbą „Skrudėlynų gaušumo ir jų pasiskirstymo Lietuvos miškuose tyrimai“.

Darbinę karjerą pradėjo 1968 m. Veisiejų miškų ūkio Ančios girininko padėjėju. 1969–1974 m. tame pačiame miškų ūkyje jis buvo paskirtas į vyresniojo inžinieriaus ekonomisto pareigas. Šis paskyrimas ko gero ir nulėmė jo tolimesnę karjerą, nes net keli dešimtmečiai buvo paskirti gilinimuisi į miškų ekonomikos vingrybes.

Gabus specialistas 1974 m. buvo pakviestas į Miškų ūkio ir pramonės ministeriją, kurioje iki 1985 m. išdirbo Planavimo ir ekonomikos skyriaus viršininko pavaduotoju, o 1985–1992 m. – šio skyriaus viršininku. Atkūrus Nepriklausomybę, dirbo įvairiose pareigose: 1992–1993 m. Ekonomikos, socialinių klausimų ir personalo skyriaus vyr. ekonomistu, 1993 m. – Miško turto ir miškotvarkos skyriaus vyr. inžinieriumi, 1993–1997 m. – Ekonomikos skyriaus viršininku. Nuo 1997 m. vykdė Žemės ir miškų ūkio ministerijos Finansų departamento Miško fondo skyriaus viršininko pareigas. Dirbdamas ministerijos centriniame aparate, rengė žinybos gamybinius planus, kvalifikuotai konsultavo įmonių darbuotojus ekonominiiais ir darbo užmokesčio klausimais, atlikdavo įvairias ekonomines analizes. Ypač pagarbiai Emanuelis atsiliepė apie ilgametį ministerijos miškininką – ekonomistą Feliksą Janulionį, laikė save jo mokiniu, žavėjosi jo žmogiškomis savybėmis.

Vėliau sukaupę darbinę patirtį ir ekonomines žinias panaudojo Generalinėje miškų urėdijoje prie Aplinkos ministerijos, kur nemažai metų išdirbo Ekonomikos, finansų ir apskaitos skyriuje. Darbinės karjeros pabaigoje buvo paskirtas į Miško resursų ir medienos prekybos skyriaus vedėjo pareigas, kurias eidamas 2010 metais, minint Pasaulinę aplinkos dieną, buvo apdovanotas Aplinkos ministerijos Garbės ženkle už ilgametės tarnybos gerus rezultatus.

Bendradarbiai Emanuelį prisimena kaip išskirtinę asmenybę miškininkų bendruomenėje, kaip ypač darbštų, gabų, imlų naujovėms, pareigingą ir atsakingą, kritinio ir analitinio mąstymo kolegą, turėjusį tvirtą vadovų patikėjimą ir bendradarbių pagarbą bei palaikymą, nepamirštamą humoro jausmą, gerą širdį, draugišką charakterį, kantrybę mokant nepatyrusius ir tikėjimą tuo, ką ilgą laiką darė.

Sukaupęs didžiulę teisinių dokumentų rengimo ir ekonominių analizių patirtį, miškų žinybos vadovams išliko ypač naudingas savo patarimais ir įžvalgomis ilgą laiką, įvairiais klausimais, net ir sulaukęs pensijinio amžiaus buvo darbštumo pavyzdys jauniems kolegoms. Nepaisant užimtų aukštų pareigų ir įtakos svarbių valstybinių sprendimų priėmimui, bendraudamas Emanuelis visuomet išsiskyrė drovumu, santūrumu ir paprastumu.

Pasaulinę Žemės dieną velionis palydėtas amžinajam poilsiui į Sudervės kapines Vilniuje. Dėl skaudžios netekties reiškiamame nuoširdžią užuojautą žmonai Elenai, dukrai Rugilei, seseriai Rūtai, kitiems artimiesiems ir ji pažinojusiems.

Ilsėkis Ramybėje, Emai Rugy Antanai.

Buvę bendradarbiai

„Kietas“ lapinas

VYTAUTAS RIBIKAUSKAS

Pavasarijant baigiasi visų kanopinių žvėrių medžioklės. Medžioti belieka plėšriuosius žvėrelius ir bebrus. Vasario pabaiga – kovas ypač tinkamas metas lapių medžioklėms. Laukuose dar boluoja sniegas, pagal pėdsakus išduodantis žvėrelių lankymosi vietas, ledas dar kausto vandens telkinių pakraščius nendrynus, meldynus, kur kaip tik ir mėgsta laikytis rudakailės. O ir jų kailiniai šiuo laiku dar būna vertingi. Gaila, tačiau pastaraisiais metais sniegas ir ledas Lietuvoje tapo dideliu deficitu, tad lapių medžioklės mėgėjams belieka ilgauodegių tik tykoti, sėdint bokšteliuose ar tūnant kokioje kitokioje pasaloje, kartais prie masalo.

Gaila, kad medžioklės taisyklių koreguotojai nepriima nuostatų leidžiančių varymo medžioklės būdą taikyti lapas medžiojant laukų miškeluose, vandens telkinių pakraščiu mišku apaugusiose juostose, kur pelių prisišveitę rudosios daugiausiai ir mėgsta pasnausti dienos metu. Smulkiuosius plėšriuosius žvėris varymo medžioklėse medžioti leidžiama iki kovo pabaigos, tačiau tik laukuose. Medžioklės taisyklių kūrėjams ir tobulintojams ambicijos neleidžia pasinaudoti paprastų medžiotojų patarimais. Belieka tikėtis, kad po kurio laiko (taip kartais nutinka) tą patį „dviratį“ iš naujo išras jie patys...

O senesniais laikais žiemos pabaigoje – pavasario pradžioje su varovais medžiodavome ir miškuose (dabar galima tik iki sausio pabaigos). Į miškų gilumą nelįsdavome, tačiau pamiškes, laukų miškelius „prašukuodavome“. Ten ir ilgauodegių daugiausia rasdavome.

Šūvis buvo nemirtinas

Tą kartą lapių paiešką pradėjome nuo Rokų Kelmyno miško jaunuolynų, kur seniau žemės ūkiui naudotuose plotuose vešėjo tankūs eglių ir pušų medynai.

Šauliai išsirikiavo kvartalinėje linijoje, esančioje brandžiam miške, o varovai, eidami lanku, turėjo „prašukuoti“ miško jaunuolynus. Kad varovai „nenugrybautų“ kur nereikia, medžioklės vadovui pasisiūliau nubėgti atsistoti jaunuolynų palaukėje, toje vietoje, kur

varovai turėtų ženkliai keisti varymo kryptį, kad galėčiau juos pakontroliuoti. Iš tikrųjų turėjau ir kitų tikslų, nes žinojau, kad pro tą vietą į Sėmenos upelio brūzgynus ir sprunka varovų pabaidytos lapės.

Kol pasiekiau išsirinktą vietą, varovai jau šūkavo miško želdiniuose. Ištiesiau apleistos sodyb vietės kampe prie tankaus eglynio kampo taip, kad būtų matyti ir į mišką, ir į Sėmenos upelio karklynus bėgantys žvėreliai. Vos spėjus į šautuvo vamzdžius sukišti šovinius, visiškai arti eglynio tankmėje sušmėžavo raudonas lapės kailis. Iš netikėtumo pirmą šūvį paleidau aiškiai iš per daug artimo atstumo ir prapyliau pro šalį. Tačiau skriejantį it vėjas per atvirą sodyb vietės kalnelį didžiulį lapiną kliudė antrasis šūvis. Po šūvio žvėrelis kluptelėjo, bet vėl išsitiesė ir sniegu padengtu dirvonu nušuoliavo į mišką link šaulių linijos. Guodžiausi tik tuo, kad lapiną vis tik nukreipiau link miške išsirikiavusių medžiotojų, neleides jam nepastebėtam pasislėpti upelio brūzgynuose. Tačiau medžiotojų linijoje šūvių nepasigirdo. Tai atrodo kiek keista, nes lapinui išvengti susidūrimo su šauliais galimybių jau nebuvo likę. Klampodami per pamiškėje pripustyto sniego pusnis pasirodė sukaitę varovai. Nurodęs jiems naują varymo kryptį, nuėjau apžiūrėti šūvio vietos. Ant sniego prie lapino pėdsakų raudonavo kraujo lašai. Visos keturios žvėrelio kojos buvo sveikos, tad šratai, matyt, pažeidė vidaus organus. Per sniegą sužeisto žvėrelio pėdomis paskui varovus nuklampoju link šaulių linijos. Per atvirą lauką iki miško lapinas buvo bėgęs dideliais šuoliais, tačiau miške nutipeno pamažu, dažnai sustodamas ar net priguldamas sniege. Ant pėdų visur buvo prilašę kraujo. Šaulių linija buvo visai netoli pamiškės, tad negalėjau suprasti, kodėl nesigirdi šūvių į sužeistą žvėrelį, nes jo pėdos vedė tiesiai link medžiotojų. Tačiau greitai viskas paaiškėjo: nepribėgęs šaulių linijos per 15–20 žingsnių lapinas atsigulė tankiose eglaitėse tiesiai prieš vieną medžiotoją, kuris žvėrelio nei matė, nei girdėjo. O lapinas, praleidęs varovus, pakilo ir vieno varovo pėdomis patraukė atgal link palaukės. Žvėrelio guolio vietoje ant sniego raudonavo kraujo dėmė. Perspėjęs medžioklės vadovą, kad pasilieku sekti sužeisto žvėrelio, grįžau prie lapino pėdsakų.

Sužeistas lapinas patraukė į miestą

Varovo pėdomis lapinas grįžo tiksliai į jo apšaudymo vietą, o po to per pušelėmis apaugusį kalnelį patraukė į laukus Kauno miesto kryptimi. Dar pušynėlyje narpliodamas žvėrelio pėdsakus, išgirdau garsų vištų kudakavimą toliau laukuose esančioje sodyboje ir pagalvočiau, kad ilgauodegis bus patraukęs pro namus. Tačiau nesitikėjau, kad sužeistas plėšrūnas galėtų ieškoti prieglobsčio prie žmonių. Bet kaip greitai paaiškėjo, taip ir buvo. Sužeistos lapės pėdos mane kaip tik ir atvedė į tos sodybos kiemą. Žvėrelis buvo prasiūkinęs pro patobros durų slenkstį, priėjęs prie tvarto, kur ant sniego pritaršytų šiaudų plotelyje prieš saulutę kaitinosi vištų būrys. Pastovėjęs tvarto tarpduryje žmonių pramintu takeliu raudonkailis patraukė tolyn. Sodyboje nesimatė žmonių, nebuvo ir šuns. Kai pėdomis atskiačiau į kiemą, vištos jau buvo nurimusios ir vėl kaip niekur nieko „maudėsi“ pavasariškai skaisčios saulės spinduliuose.

Žmonių pramintu takeliu lapinas išrisnojo į Vaišvydavo–Rokelių vieškelį ir, kiek pabėgėjęs Vaišvydavo gyvenvietės link, vėl patraukė į laukus Kauno pusėn. Ant patamsėjusio pavasarinio sniego naktį buvo vos vos užbarstyta baltučių snaigčių sluoksnelis, tad žvėrelio pėdos matėsi labai aiškiai. Tik arimų keteros buvo plikos, nes nors ir nelabai kaitri ankstyvojo pavasario saulė nuo jų buvo nutirpinusi ir seną, ir naktinį sniegą. Sužeistasis lapinas kaip tik ir taikė eiti tokiais besniegiais arimų gūbriais, o darydamas kilpas į šonus, kad suklaidintų galimus persekiotojus, patraukdavo kiškių ar lapių paliktais pėdsakais. Nors ir sužeistas lapinas mėtė pėdas. Susukęs keletą kilpų dirbamuose laukuose, žvėrelis pliku arimų gūbriu nupėdino į Sėmenos upelio brūzgynus.

Keurnėtis per vijoklių perpintus žolynus ir krūmus sužeistam žvėreliui buvo per sunku, todėl jis išėjo ant ledo ir landžiodamas po bebrų suverstų medelių šūsnimis nupėdino upeliu žemyn. Ledu gana sparčiai lapino pėdomis nužingsniau ir aš. Nors ant upelio ledo buvo daug pripėduota kiškių ir kitų lapių pėdsakų, sekti sužeistojo žvėrelio pėdomis nebuvo sunku, nes jo pėdas atskirti padėjo kraujo lašeliai, drėgname sniege išsiskleidę į gana dideles raudonas dėmes.

Bežirgliuodamas per bebrų užtvankų sąvartynus įlūžau ir iki juosmens panirau į šaltą upelio vandenį. Teko gaišti laiką gręžiant kelnes ir sausos žolės kuokštais sausinant guminių batų vidų. Vietoj sušlapusių kojinių teko panaudoti sausų viksvų gniūžulus. Besikrapštydamas su sušlapusiais rūbais ir apavu tolokai nuo upelio esančiame vienkiemyje išgirdau garsų išgašdintų žąsų riksmą ir įnirtingą šuns lojimą. Šį kartą neabejojau, kad mėtydamas pėdas lapinas dar kartą apsilankė kitoje sodyboje. Negaišdamas laiko pėdsakų narpliojimui patraukiau tiesiai į vienkiemį. Ir tikrai, upelio žolynuose pasikėlęs zuikį jo pėdomis lapinas buvo patraukęs į laukus ir pasukęs tiesiai link sodybos. Tačiau dar nepriėjęs sodybos aptikau jau iš vienkiemio išrisnojusio lapino pėdas, kurios dabar vedė link tos vietos, kur geležinkelio linija kerta Sėmenos upelio vagą. Nusekiau iš paskos ir greitai tolumoje pamačiau ilgauodegį lėtai kopiantį į labai aukštą toje vietoje geležinkelio linijos pylimą. Žvėrelis jau buvo nusilpęs ir, kol pasiekė pylimo viršų, ilsėjosi net keturis kartus. Paspartinau žingsnius – nejau sužeistą žvėrelį nusivarysiu į Panemunę.

Netikėta kliūtis

Man dar nepriėjus geležinkelio, iš Rokų pusės atbildėjo prekinis traukinys. Lapinas per geležinkelio bėgius persirito prieš pat garvežį, o aš likau žiopsooti pylimo apačioje.

Juokdamasis ir mosuodamas rankomis kažką man šaukė mašinistas. Nors nieko negirdėjau per traukinio bildesį, buvo aišku, kad

jis rodo man, kur nubėgo lapė. Tai žinojau ir aš pats... Tačiau kam bent kartą teko važiuojant Kauno–Marijampolės plentu pusvalandį ar ilgiau pastovėti prie uždarytos Mauručių pervažos, tas žino, kokio ilgumo sovietiniais metais būdavo prekinio traukinio sąstatai geležinkelio ruože Kaliningradas–Maskva. Dėl to ilgo stovėjimo Mauručių pervažoje net buvo paplitęs toks anekdotas. Kai į Suvalkiją važiuojantis Antanas Sniečkus buvo priverstas pusvalandį stovėti, laukiant, kol prabildės ilgas prekinio traukinio sąstatas, o traukiniui pravažiavus, pervažos prižiūrėtojas neskubėjo atkelti užkardos (tada pervažos užkarda dar buvo valdoma rankiniu būdu), susinervinęs draugas pirmasis sekretorius išplūdo vargšą žmogelį. Tačiau pervažos sargas, pasirodo, buvo „ne pėsčias“ ir, nepažinęs garsios personos, ramiai jam atrėžė: „Kur, žmogau, skubi – juk kolchozai ir šioje, ir anoje geležkelio pusėje“. Kokios tam piliečiui buvo tokio akibrokšto pasekmės, anekdote nutylima... Taigi ir šį kartą traukinio sąstatas buvo kilometro ilgio, jeigu ne daugiau. Dar daugiau – traukinys matyt ruošėsi sustoti Palemone, tad artėdamas prie Kauno HES visiškai sumažino greitį. Iš nekantrumo trypčiojau vietoje, bet pakeisti nieko negalėjau. Upelio pralaida pralįsti po pylimu (matyt tai padaryti tikėjosi ir lapė) nebuvo įmanoma, nes po geležinkelio trasos sankasa upelis buvo neužšalęs. Perlipti, kad ir per lėtai važiuojantį traukinį vagonų sandūroje, nesiryzau, nors tokia mintis ir šmėstelėjo galvoje, tad beliko stovėti ir laukti. O traukinio vagonai bildėjo ir bildėjo – atrode visą amžinybę...

Tiesą sakant, pravažiavus traukiniui, lapiną išvysti jau ir nesi-tikėjau. Už geležinkelio prie upelio augo nedidelis krūmų ruoželis, o toliau plytėjo kolektyvinių sodų sklypai. Negi su šautuvu rankose vaikysiesi lapę soduose, kur poilsio dieną jau triūsė keletas pavasari pajutusių sodininkų.

Tačiau lapinas jau buvo nusilpęs. Traukiniui pagaliau prašliaužus, pamačiau jį sėdintį pylimo apačioje, o pylimo šlaito ilgis kaip tik buvo optimalus atstumas taikiam šūviui... Ugniaspalvis lapinas buvo tikrai didžiulis. Tačiau, kodėl sužeistas jis nesislėpė miške, o patraukė į miestą, nesuprantu iki šiol. Matyt ir žvėrys supranta, kad nukentėję nuo vieno žmonių užuojautos gali sulaukti pas kitus...

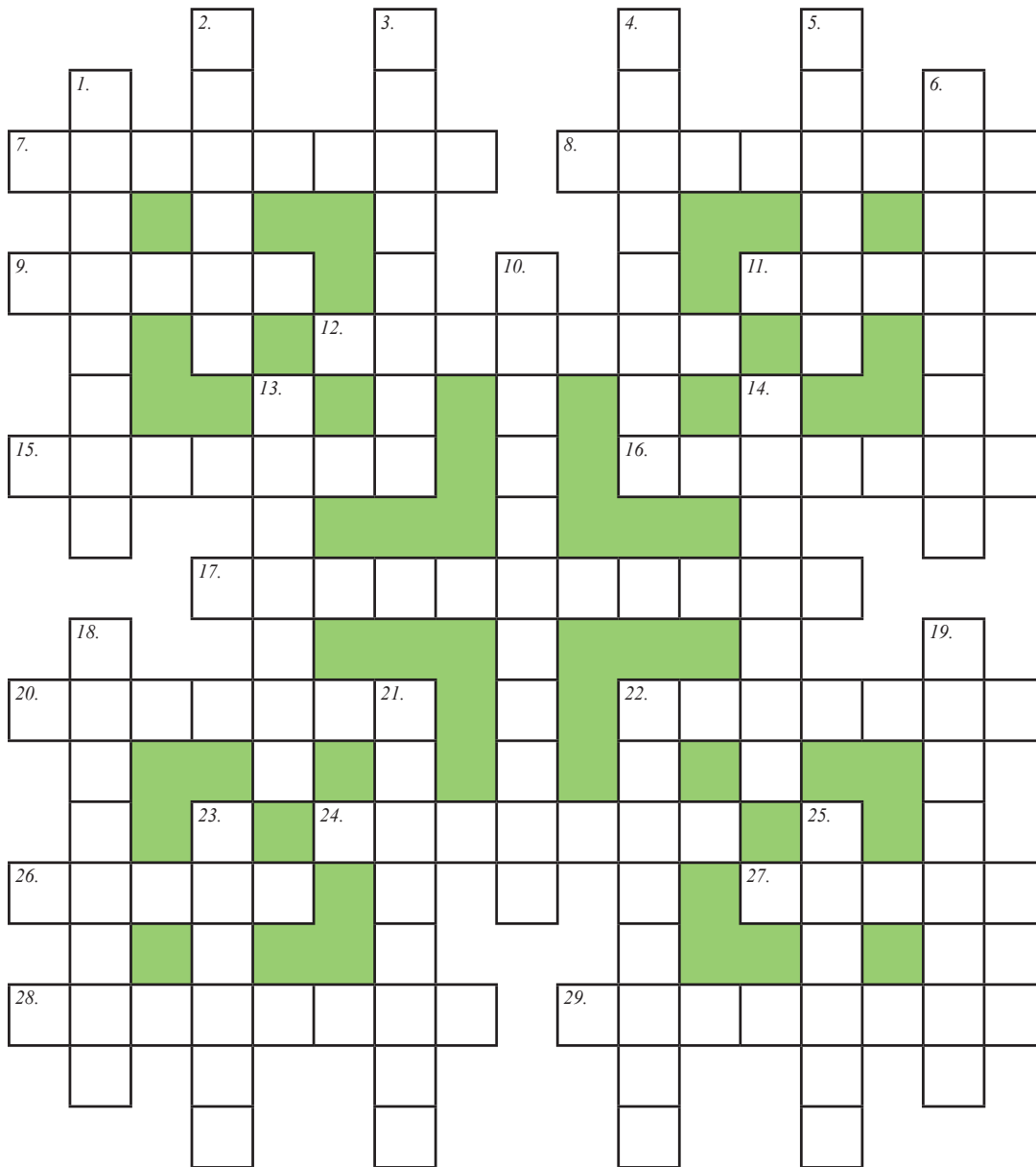
Su laimikiu kuprinėje per Sėmenos upelio graužas patraukiau atgal į mišką. Matuojant tiesia linija sužeistą lapę buvau nusivijęs ne mažiau kaip du kilometrus. Kol miške susiradau medžiotojus, baigėsi ir diena, bet lapė buvo tik mano vieno kuprinėje...

Tačiau kiek kartų po nelabai taiklių šūvių, abejingai numoję ranka, paliekame nesekę net stambiųjų kanopinių žvėrių. O juk vi-sai be reikalo...

ALGIRDO JASLIŲNIO piešinys

Jau kvepia pavasariu...

Sudarė Ona GYLIENĖ

Vertikaliai: 1. Dviejų skirtingų rūšių kryžminimo rezultatas. 2. Savita, išskirtinė, būdingoji ypatybė. 3. Vieta upėje ar kitame vandens telkinyje, kur vanduo labai srauniai teka. 4. Graižaziedžių šeimos pašarinė ganyklų žolė. 5. Drėkinimo sistemos griovys Azijoje, Užkaukazėje. 6. Graižaziedžių šeimos piktžolė dygliuotais vaisiais. 10. Plėšrusis paukštis, kuris dažnai drasko ir naminius paukščius. 13. Sėklalizdis kitaip. 14. Maurų priaugusi vieta. 18. Riterių dvikova ar sportininkų varžybos. 19. Laikina stovėjimo, buvimo vieta. 21. Paprasčiausias lietuvių liaudies pučiamasis instrumentas – medinis vamzdelis, duodantis vieną toną. 22. Žvejybinis tinklas su uodega ir sparnais iš šonų. 23. Indas, kuriuo kas nors seikėjama, matas ar norma. 25. Keliautojas, ketinęs irklinė valtimi įveikti apie 12 tūkst. km ir perplaukti Ramųjį vandenyną nuo Kalifornijos iki Australijos.

Horizontaliai: 7. Šiaurės Amerikos indėnų gyvenamasis būstas. 8. Krūmas arba medis ant kurio auga riešutai. 9. Dvynytis drobinio pynimo audinys iš ilgo linų pluošto arba pašukinių verpalų. 11. Sutrumpintas liaudiškas krepšinio pavadinimas. 12. Grybas gleivūnas, išauginantis įvairios formos, dydžio ir spalvos vaisiakūnius. 15. Žaidimo dalyvė. 16. Kas daug ėda, ėdūnas. 17. Grybas, kuriam būdingi tauriškos formos, paprastai ryškiai raudonos spalvos tamprūs vaisiakūniai. 20. Vienetinių dydžių skaičiavimo matas, lygus 12 vienetų. 22. Korsikos, Sardinijos ir Sicilijos salų gyventojų kraujo kerštas už nužudytą giminaitį, išlikęs iki XX a. pradžios. 24. Žuvų sriuba. 26. Tinklelis prie skrybėlaitės, pridengiantis veidą, vualis. 27. Bičių iš vaško surestas šešiakampis statinys, kuriame bitės laiko medaus ir bičių duonos atsargas bei augina palikuonis. 28. Žmogaus amžiaus tarpsnis tarp kūdikystės ir paauglystės, pabaigą žymi lytinio brendimo pradžia. 29. Miestas Klaipėdos savivaldybėje, kuriame yra levos Simonaitytės memorialinis muziejus.

Kryžiažodžio atsakymus paskelbsime kitame numeryje.

Kryžiažodžio, išspausdinto žurnalo „Mūsų girios“ 2025 m. Nr. 2, atsakymai:

Vertikaliai: 1. Pratakas. 2. Samtis. 3. Karvelis. 4. Žaraka. 5. Ramunė. 6. Invazija. 10. Riešutmedis. 13. Krevetė. 14. Molėtai. 18. Plaukmuo. 19. Vandalas. 21. Atėjūnas. 22. Savivalė. 23. Grožis. 25. Garnys. **Horizontaliai:** 7. Premjera. 8. Drėgmenė. 9. Iltis. 11. Indas. 12. Sleifas. 15. Dakaras. 16. Agonija. 17. Svarstyklės. 20. Elektra. 22. Startas. 24. Vėliava. 26. Skara. 27. Balas. 28. Buožainė. 29. Garantas.

PONSSE

Miškininkystės verslo lyderiai
rekomenduoja gyvą miškų
legendą – medkirtę

PONSSE SCORPION KING

Sužinokite daugiau

Kuo pasižymi **PONSSE SCORPION KING**?

Pripažinta už technologines inovacijas ir dizainą;
Operatorių pamėgta dėl ergonomikos, išskirtinai plataus matymo lauko
ir didelio efektyvumo;
Vienas iš populiariausių pasirinkimų daugelyje pasaulio šalių.

Miško technikos pardavimas: +370 661 11319; +370 610 27218

Servisas: +370 700 55100
Atsarginės dalys: +370 614 03734

Baltic Agro
MACHINERY

www.balticagromachinery.lt

BALTIC AGRO MACHINERY LIETUVA

PONSSE LIETUVA

Nepakartojama pjovimo patirtis su Husqvarna

Galingas grandininis pjūklas, kuris lengvai susidoroja su sunkiausiais darbais. Itin aštri grandinė, pritaikyta jūsų pjūklui, ir tvirta, bet lengva kreipiamoji juosta užtikrina patogų ir lengvą pjūklo valdymą. Sukurtas efektyviam darbui, tikslesniam pjovimui ir sklandžiai darbo dienai.

Išbandyk jau šiandien - husqvarna.lt

